

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

1

2021

ročník 73

Cena 40 Kč

KNIHOVNY V NOVÉM

– Městská knihovna Sokolov
Rozjezd přibržděný covidem

KONCEPCE ROZVOJE KNIHOVEN V ČESKÉ REPUBLICĚ NA LÉTA 2021–2027

– K čemu je užitečná nová koncepce?
– Představení koncepce Ministerstvem kultury
– Nový (k)rok pro Koncepti v MKP

MĚSTSKÁ KNIHOVNA

Ceněné knihovny roku 2020
budou vyhlášeny až letos

Konference *Knihovny současnosti*
očima organizátorky a účastnice
Vzdělávání knihovníků a učitelů –
ekurz do historie

Dostupnost služeb knihoven uživatelům
se specifickými potřebami – průzkum

Po stopách maďarských
oborových časopisů

Představení Knihovny mezinárodních
vztahů Otto Picka

Knížky do dětských domovů s. 28–29
 ↑ Iniciátorka projektu Markéta Reřichová (vlevo) přebírá shromážděné knižní dary od Renaty Bartákové, vedoucí MěK Uhlířské Janovice

Foto: Robert Neradil

Plakát projektu Knížky do dětských domovů; zasílá se knihovnám, když si o něj napíše mailem →

Autorka: Hana Petržílková, studentka VŠKK

Trojboj v srdci Prahy s. 30–31
 ↑ Knihovna mezinárodních vztahů Otto Picka

Foto: Eva Husáková

Interiér maďarské Parlamentní knihovny ↓

Foto: Renáta Salátová

Dobry skutek k maní!

Nepřebývá vám knižka, která by mohla udělat radost obyvatelům dětského domova? Darujte ji a pomozte nám dát dětem z dětských domovů možnost ponořit se do světa literatury

Nezáleží na počtu darovaných knih, i jedna kniha dokáže mnoha. Čtení otevře nové světy, dokáže přinést čtenáře k zamyšlení a poskytuje možnost odpočinout se od reality, která není vždy veselá. Nezást dětem chvilu pocitu bezpečí. Napomáhá také rozvoj jazykových dovedností, proto uvítáme i cizojazyčnou literaturu. Žádný jazyk není nežádoucí.

Kdo máte zájem se k nám přidat, darujte oblíbenou knihu s vepsaným vzáskem, proč ji doporučujete k přečtení nebo co pro vás znamená.

Díky vašemu věnování se knižka promění v osudný dárek, který se za peníze nekoupí a v tom tkví jeho hodnota. S našimi přáteli sdíláme nebo dokonce od dáje či knihy se neřekne hávu, protože dávají knize své kouzlo, konečnost, i knihy mají své příběhy.

Za všechny budoucí čtenáře Vám děkuj!

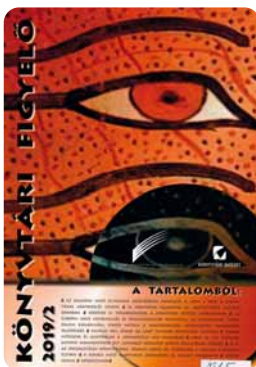
Terezie Neradilová, studentka gymnázia a lektorka
 Markéta Reřichová, psychoterapeutka
 Pavlína Vočková, učitelka

Knížky můžete nechat také na jednom z našich partnerských míst, mezi které patří i:

Knížky do dětských domovů

O možnostech předání knihy a spolupráce se můžete sdílet přímo na e-mailové adrese knihyda@gmail.com

Po stopách maďarských oborových časopisů s. 32–34
 ← Obálka časopisu Könyvtári Figyelő (Knihovnické kukátko /zpravodaj/)

Obr.: archiv R. Salátové

Studovna Knihovny knihovnických dějin a studií v Národní Széchényiho knihovně v Budapešti ↓

Téma – Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027

- 3 **K čemu je užitečná nová koncepce rozvoje knihoven** | Vít Richter
- 4 **Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027** | Blanka Skučková
- 8 **Nový (k)rok pro Koncepce** | Alena Tománková

Události

- 10 **Ocenění nejlepších za rok 2020** | P. Zajíc, H. Hemola, M. Šedá, M. Kratochvílová
- 12 **Konference Knihovny současnosti 2020 a téma vzdělávání uživatelů** | Linda Jansová
- 14 **Knihovny současnosti 2020** | Veronika Chruščová
- 16 **Lze nahradit osobní setkání? (zpráva o videokonferenci hudebních knihoven)** | Zuzana Petrášková

Neušlo nám

- 15 **(Dočasné) zpřístupnění knih online** | –JaC–
- 27 **Desátý Týden čtení dětem** | –JaC–

Vzdělávání

- 17 **Udržitelnost v knihovnách** | Eliška Bartošová
- 18 **Vzdělávání knihovníků a učitelů – exkurz do historie (část 1)** | Dana Súlovcová

Využití nových technologií

- 21 **Základní dokumenty knihovny a jejich přístupnost pro lidi se specifickými potřebami** | Helena Hubatková Selucká
- 24 **Průzkumy Dostupnost služeb knihoven uživatelům se specifickými potřebami 2020 (část 1)** | Vladana Pillerová
- 28 **Inspirace Knížky do dětských domovů** | Terezie Neradilová, Renata Bartáková, Ivana Janišová

- 30 **Představujeme Trojboj v srdci Prahy** | Eva Husáková

- 32 **Ze zahraničí Po stopách maďarských oborových časopisů** | Renáta Salátová

- 35 **Recenze Příručka CoderDojo pro knihovny** | Vladana Pillerová

- 36 **Knihovny v novém Rozjezd přibrzděný covidem** | Daniela Drobečková

- 39 **Ze světa** | Roman Giebisch

- 40 **Literární výročí Únor** | Milan Valden

Popiska k titulní straně obálky:
*Objekt nové budovy
 Městské knihovny Sokolov,
 který vznikl spojením dvou domů
 (pohled zezadu)*

Foto: Michael Rund

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <https://ctenar.svkk.cz>

CONTENTS

Topic – Czech libraries development policy 2021–2027

- 3 What the new libraries development policy is useful for | Vít Richter
- 4 Czech libraries development policy 2021–2027 | Blanka Skučková
- 8 A new year and measure for the Policy | Alena Tománková

Events

- 10 Best of 2020 awards | P. Zajíc, H. Hemola, M. Šedá, M. Kratochvílová
- 12 Libraries Today Conference 2020 and the subject of user education | Linda Jansová
- 14 Libraries Today Conference 2020 | Veronika Chruščová
- 16 Can personal meetings be replaced? (Report on a music libraries video-conference) | Zuzana Petrášková

It did not escape us

- 15 (Temporarily) make book online available | –JaC–
- 27 The 10th Reading books week for children | –JaC–

Education

- 17 Defensible situation in libraries | Eliška Bartošová
- 18 Training librarians and teachers – a trip back into history (Part 1) | Dana Súlovcová

Using new technologies

- 21 Key library documents and their accessibility to people with special needs | Helena Hubatková Selucká

Surveys

- 24 Accessibility of library services for those with special needs 2020 (Part 1) | Vladana Pillerová

- 28 Inspiration Books for children's homes | Terezie Neradilová, Renata Bartáková, Ivana Janišová

- 30 Presenting Triathlon in the heart of Prague | Eva Husáková

From abroad

- 32 On the trail of Hungarian specialist magazines | Renáta Salátová

- 35 Review CoderDojo manual for libraries | Vladana Pillerová

Libraries anew

- 36 Launch halted by Covid-19 | Daniela Drobečková

- 39 From the World | Roman Giebisch

- 40 Literary anniversaries February | Milan Valden

INHALT

Thema – Entwicklungskonzept der Bibliotheken in der Tschechischen Republik für Jahre 2021–2027

- 3 Wozu das neue Entwicklungskonzept der Bibliotheken nutzbar ist | Vít Richter
- 4 Entwicklungskonzept der Bibliotheken in der Tschechischen Republik für Jahre 2021–2027 | Blanka Skučková

- 8 Ein neues Jahr (oder Schritt) für das Konzept | Alena Tománková

Ereignisse

- 10 Die Würdigung für die Beste im Jahr 2020 | P. Zajíc, H. Hemola, M. Šedá, M. Kratochvílová
- 12 Konferenz Bibliotheken in der Gegenwart 2020 und das Thema von Benutzerbildung | Linda Jansová

- 14 Bibliotheken in der Gegenwart 2020 | Veronika Chruščová

- 16 Kann man eine persönliche Treffen ersetzen? (ein Bericht über die Videokonferenz der Musikbibliotheken) | Zuzana Petrášková

Das ist uns nicht entgangen

- 15 Bücher (provisorisch) online zugänglich | –JaC–

- 27 Die zehnte Bücherlesenwoche für Kinder | –JaC–

Ausbildung

- 17 Erhaltung in den Bibliotheken | Eliška Bartošová
- 18 Ausbildung der Bibliothekare und Lehrer – Exkursion in die Geschichte (Teil 1) | Dana Súlovcová

- 21 Benutzung der neuen Technologien Elementardokumente und ihre Erreichbarkeit für Benutzer mit spezifischen Bedürfnissen | Helena Hubatková Selucká

- 24 Umfragen Erreichbarkeit der Bibliotheksdienste für Benutzer mit spezifischen Bedürfnissen 2020 (Teil 1) | Vladana Pillerová

- 28 Inspiration Bücher für Kinderheime | Terezie Neradilová, Renata Bartáková, Ivana Janišová

- 30 Wir präsentieren Dreikampf im Herzen von Prag | Eva Husáková

- 32 Aus dem Ausland Auf den Spuren ungarischer Fachzeitschriften | Renáta Salátová

- 35 Rezension CoderDojo Handbuch für Bibliotheken | Vladana Pillerová

Bibliotheken in neuem Mantel

- 36 Ein Start der von Covid gebremst wurde | Daniela Drobečková

- 39 Aus der Welt | Roman Giebisch

- 40 Literarische Jahrestage Februar | Milan Valden

Počátek nové éry

Na počátku nového roku se vždy sluší hledět s optimismem na nadcházejících dvanáct měsíců. Po těch uplynulých, poznamenaných vším, jen ne klidem k dalšímu rozvoji, ve mně sílí pocity racionalisty stát nohama pevně na zemi. Ano, život před nás klade překážky, které je třeba překonávat a nezaleknout se jich. V každém čísle časopisu se snažíme reflektovat dění v knihovnictví a s tím související aktivity v knihovnách i těch nejmenších obcí. S velkým potěšením dáváme prostor novým nápadům, neotřelým projektům, tvůrčímu nasazení, jež mají pozitivní odezvu od dětí a mládeže až po seniory. Nové knihovny vznikají, dochází k jejich rekonstrukci, stokrát opakovaně tvrzení, že knihovna už není zdaleka pouze místem pro půjčování knih, ale centrem pro širokou škálu aktivit, se naplňuje. Nyní je vše dokonce zakotvené v *Koncepci rozvoje na léta 2021–2027* s výhledem do dalších let. Přál bych si, aby nastavované mantinely, které si knihovny a jejich pracovníci vydobyli, nerušeně pokračovaly a mohly být dál překonávány. A tady se mi do mysli vkrádá to pověstné „ale“, skepticismus, že se vše mávnutím kouzelného proutku zas ihned dostane do normálu.

Uvědomuji si, že hlas kultury, jehož jsou knihovny neoddelitelnou součástí, nikdy nebude mít takovou váhu jako otázky obrany země a její závazky v NATO, i když zaštitěný koncepčním materiálem schváleným vládou. Osobním nasazením, nápady a invencí lze jistě mnohé překlenout a pracovníci knihoven jsou v tom dlouhodobě zběhlí. Jenže bez financí a neohraničených možností osobního setkávání, byť dnešní technika a komunikační možnosti jsou na nesrovnatelné úrovni ještě s nedávnou minulostí, s tím mnoho nezmůžete. První signály o krácení rozpočtů knihoven, redukování pracovních míst a neurčitost termínů otevření, a tím ovlivnění fungování kulturních institucí nejsou zrovna povzbudivými signály. Bezsporně budou mít neblahý dopad i na ty nejužasnější nápady a projekty. Rozzářené dětské oči nad novými objevy a novou knížkou a vděčnost seniorů, že se na ně nezapomíná, nedokáže v dostatečné míře zprostředkovat ani monitor s tím nejvyšším rozlišením.

Přál bych si tedy – možná poněkud přízemně –, aby knihovny po uplynutí nadcházejících 365 dnů mohly konstatovat, že vše zůstalo minimálně na úrovni počátku roku předchozího. A ve skrytu duše zadoufám, že skutečnost mou skepsi pozitivně překoná... Pandemie ukončila jednu éru existence fungování společnosti a otevřela rychle novou. Postavme se jí čelem, ale nespolehejme na vzdušné zámky a planý optimismus!

JAROSLAV CÍSAŘ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávkový na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda),
Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová,
Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hyblerová
Trachtová, Mgr. Martina Košanová,
Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová,
PhDr. Vít Richter, PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D.,
PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10,
199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice,
tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojčíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 €
(dvojčíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 11. 1. 2021.

Číslo vyšlo 18. 1. 2021.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

K čemu je užitečná
nová koncepce rozvoje knihoven

Informační a komunikační technologie proměňují naši práci, ekonomiku, vzdělávání i volný čas a stále více zasahují do našeho každodenního života. Změny se nemohou vyhnout ani tak tradiční instituci, jakou je knihovna.

Vládní dokument *Koncepce rozvoje knihoven na léta 2021–2027* s výhledem do roku 2030 byl připraven v těsné spolupráci s knihovnickou komunitou. Základní návrh dokumentu vznikl jako výsledek intenzivní diskuze na několika zasedáních Ústřední knihovnické rady ČR, na která byli přizváni i další odborníci a specialisté z různých typů knihoven. Před předložením návrhu na Ministerstvo kultury byla vyzvána i knihovnická veřejnost, aby uplatnila své připomínky.

Usnesení vlády ke *Koncepci* doporučuje hejtmanům, primátorům, starostům obcí a dalším členům zastupitelských orgánů krajů a obcí i dalším provozovatelům knihoven, aby se s ní seznámili a využili ji při zpracování svých dokumentů a naplňování záměrů v péči o rozvoj knihoven ve své působnosti.

Vládní materiál nás inspiruje k přípravě strategie proměny vlastní knihovny v místě tak, aby knihovny pohotově reagovaly na potřebu komunity, které slouží. Koncepce nám také vymezuje prostor pro vzájemnou spolupráci. Je velmi důležité, abychom si všichni uvědomili, jaké máme příležitosti, čeho bychom se měli obávat a co je pro proměnu knihoven důležité. Jde o to, aby knihovny v propojeném světě garantovaly, že kdokoliv a v každém období svého života se bude moci vzdělávat, setkávat se, číst a rozvíjet prostřednictvím knihoven.

Jedním z prvních kroků k zahájení nezbytných změn v knihovně je vytvořit si vlastní strategii rozvoje a usilovat o její naplnění. Mít vlastní strategický plán, mít jasnou představu o své budoucnosti je v současné době životně důležité pro každou knihovnu, nezávisle na tom, zda se jedná o knihovnu malou, či velkou. Připravit dobrou strategii či koncepci není jednoduchou záležitostí a zejména pro malé knihovny s omezeným počtem pracovníků se může jednat o nelehký proces. Je to ale nezbytné!

Zpracování koncepce knihovny je také příležitostí oslovit její provozovatele a další důležité instituce, které jsou podstatné pro činnost a rozvoj knihovny. Knihovny ve své komunitě nebývají příliš viditelné. Z tohoto hlediska je nová strategie velmi dobrou příležitostí k seznámení zastupitelů i širší veřejnosti s jejími současnými i budoucími službami. Umožňuje přizpůsobit služby knihovny novým potřebám komunity.

Příprava strategie je správným krokem k zahájení diskuze o poslání knihovny a o tom, jak reagovat na zúžené pojetí knihovny jako půjčovny knih. Je možné blíže vysvětlit, k čemu je knihovna užitečná a jak slouží své komunitě. A také přesvědčit všechny zainteresované, že je nezbytné investovat do rozvoje knihovny a reagovat na současné a budoucí změny, a zdůvodnit proč. Významným přínosem bude i získání pracovníků knihovny k realizaci společných cílů.

VÍT RICHTER | Vit.Richter@nkp.cz

Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027

Usnesením č. 804 ze dne 17. srpna 2020 vzala vláda ČR na vědomí zásadní strategický materiál na podporu rozvoje oblasti knihoven v následujících sedmi letech, *Koncepti rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027*. Byl zpracován v součinnosti s poradním orgánem ministra kultury pro oblast knihoven, Ústřední knihovnickou radou, za účasti mnoha dalších odborníků.

Z původně předpokládané aktualizace stávající *Koncepce rozvoje knihoven v České republice*, platné do roku 2020, na léta 2021–2027 vznikl po široké odborné diskuzi zcela nově strukturovaný koncepční materiál. Zapojuje systém knihoven do širšího *Strategického rámce Česká republika 2030*¹, vládního dokumentu stanovujícího priority a cíle pro rozvoj České republiky do roku 2030, který navazuje na *Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR* z roku 2010 a zároveň zohledňuje *Cíle udržitelného rozvoje OSN* z roku 2015. Záměrem je docílit toho, aby se ČR stala společností vzdělaných, odpovědných a aktivních obyvatel, kteří mají mj. možnost získat důstojnou práci, zdravotní a sociální péči, mají rovný přístup ke kultuře a efektivnímu vzdělávacímu systému. Přijatá koncepce předkládá kroky, jimiž knihovny mohou přispět k naplnění těchto cílů.

NÁVAZNOST KONCEPCÍ

Koncepce navazuje na dosud platnou *Koncepti rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020*, která problematiku rozvoje knihoven pojednávala v osmi tematických prioritách. Nová koncepce redukovala počet prioritních oblastí na tři základní pilíře, které naplňují vizi rozvoje systému knihoven pro dané období: Knihovny jako pilíře občanské společnosti a přirozená centra komunit, Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce a Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství (viz schéma na s. 6). Kromě tradičních funkcí, jako je funkce komunitní a funkce správců kulturního bohatství, vystupuje do popředí vzdělávací funkce knihoven, které se transformují v infrastrukturu celoživotního a občanského vzdělávání obyvatel.

V rámci pilíře I. se budou podporovat aktivity směřující k rozvoji potenciálu knihoven jako komunitních center včetně adekvátního prostorového, technologického a materiálního zázemí a personálního zajištění. V rámci pilíře II. se budou podporovat aktivity k posílení vzdělávací funkce knihoven a kooperace knihoven se školami. V rámci pilíře III. budou podporovány aktivity, které umožňují zprostředkování kulturního a vědeckého bohatství v analogové i digitální podobě všem uživatelům.

Ke koncepci byla uplatněna řada připomínek ze strany dalších rezortů, např. k problematice otevřeného přístupu, doplnění základních rizik včetně opatření k jejich snížení, využití připravovaného *Operačního programu Jan Amos Komenský* k plnění opatření strategických cílů věcně příslušných Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, spolupráce s oblastí archivů s ohledem na problematiku digitálních dokumentů a navýšení prostředků dotačních programů na podporu knihoven.

¹ Podrobně viz <https://www.cr2030.cz>.

ZASTŘEŠENÍ RŮZNORODÝCH SYSTÉMŮ KNIHOVEN

Nová koncepce je dokumentem zastřešujícím různorodý systém knihoven, jejichž provozovateli jsou obce, kraje, ústřední orgány státní správy i soukromé subjekty. Přestože knihovny mají různé specializace, priority a liší se i svými cílovými skupinami, fungují na totožných principech, vycházejících ze zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, v platném znění (knihovní zákon) a dokáží spolu efektivně spolupracovat a hledat synergická řešení soudobých společenských, kulturních, ekonomických i environmentálních výzev.

Koncepce respektuje metodiku přípravy veřejných strategií², zpracovanou Ministerstvem pro místní rozvoj a závaznou pro všechny strategické dokumenty ústředních orgánů státní správy, která těmto materiálům stanoví jednotný postup přípravy i strukturu.

Základem tvorby strategického dokumentu je vždy analýza současného stavu a prognóza možného vývoje dané oblasti. Analytická část koncepce zahrnuje PEST analýzu³, sektorovou (vnitřní) analýzu a SWOT analýzu⁴, které komplexně pojednávají oblast knihoven z hlediska vlivu vnějšího prostředí i vnitřních faktorů a příležitostí a rizik. Výsledky a závěry těchto analýz umožnily identifikovat hlavní rizika naplňování koncepce (finanční, organizační, právní, technická rizika a věcné riziko).

TŘI PILÍŘE STRATEGICKÉ ČÁSTI

Na analytickou část navazuje vlastní strategická část koncepce, která obsahuje vizi rozvoje oblasti knihoven ve členění výše uvedených tří pilířů. Ke každému z pilířů je uvedena vize, k níž je optimální dospět, dále teze a příslušné strategické cíle. Pro představu ve vizi pilíře III. *Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství* je formulováno, že: *...Knihovny dlouhodobě uchovávají významnou část našeho kulturního a znalostního bohatství bez ohledu na formu nebo dobu jeho vzniku. Zpřístupňují je jednoduchým a uživatelsky přívětivým sdílením prostřednictvím funkční sítě knihoven za využití moderních technologií. Knihovny vytvářejí propojená data s využitím všech v dané době dostupných dokumentů... Tuto část vize mají naplňovat mj. následující teze: Knihovny jsou hybridní instituce, stále zpracovávají tradiční dokumenty, zároveň se zaměřují na obsah, který vzniká digitalizací i přímo v elektronické podobě. Knihovny se podílejí na vývoji a implementaci nových technologií. Dále: Knihovny jsou garantem dlouhodobého uchování kulturního dědictví a autenticity informace bez ohledu na pomíjivost jejího zdroje. Ke strategickým cílům tohoto pilíře, vyplývajícím z uvedených tezí, patří shromážďovat, dlouhodobě uchovávat a přívětivě zpřístupňovat významnou složku kulturního a vědeckého dědictví v analogové i digitální formě a sdílet data knihoven bezplatně v systémech otevřených dat a systematicky je propojovat v digitálním prostředí.*

IMPLEMENTACE

Závěrečnou implementační část koncepce uvádí přehledný souhrn všech strategických cílů, k nimž jsou přiřazena opatření a indikátory úspěšné realizace v podrobnějším dělení na pět dílčích podoblastí. Klíčovou část koncepce představují implementační opatření: aktivity a dílčí projekty nezbytné pro splnění vytyčených cílů. Je jich celkem 93 v celkovém (optimálním) objemu prostředků veřejných rozpočtů ve výši 17 837 280 000 Kč v letech 2021–2027. K tomu je třeba uvést, že plnění implementačních opatření se bude reálně odvíjet od možností veřejných rozpočtů v daném období. Provoz a činnost knihoven zřizovaných a provozovaných rezorty, kraji, obcemi a dalšími subjekty bude financován v rámci předpokládaného vývoje státního rozpočtu

² Podrobně viz <https://www.mmr.cz/cs/microsites/portal-strategicke-prace-v-ceske-republice/nastroje-a-metodicka-podpora/vystupy-projektu>.

³ tj. analýzu politicko-právního, ekonomického, sociálně-kulturního a technologického prostředí a faktorů jako strategický audit vlivu makrookolí

⁴ tj. přehled silných stránek, slabých stránek, příležitostí a hrozeb

Konceptce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030

PILÍŘ I. Knihovny jako pilíře rozvoje občanské společnosti a přirozená centra komunit	PILÍŘ II. Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce	PILÍŘ III. Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství
Strategické cíle podle pilířů		
rovný přístup k informačním zdrojům a dostupnost služeb všem	kvalitní vzdělávací akce pro cílové skupiny včetně uživatelů se specifickými potřebami	rovný přístup k informacím a zdrojům a dostupnost služeb všem
rozvinout potenciál komunitních center	podmínky pro efektivní spolupráci knihoven se školami všech stupňů i dalšími vzdělávacími institucemi a orgány státní správy	shromažďovat, uchovávat a zpřístupňovat kulturní a vědecké dědictví v analogové i digitální formě
aktivně reagovat na různorodé potřeby uživatelů	systematicky spolupracovat se školami v obsluhovaných lokalitách	sdílet data knihoven v systémech otevřených dat a propojovat je v digitálním prostředí
podporovat rozvoj regionální identity	pracovní pozice specialistů na vzdělávání	ekonomická efektivnost služeb díky kooperaci a sdílení činnosti
zahrnout do strategických materiálů knihovny jako komunitní centra	podporovat roli knihoven jako vzdělávacích institucí	kooperativní systém pro depozitní ukládání
zajišťovat komunitní funkce vícezdrojovým financováním	vícezdrojové financování vzdělávací funkce knihoven	stabilizovat a/nebo digitalizovat dokumenty ohrožené fyzickou degradací
prostorové, technologické a materiálové zázemí pro rozvoj komunitní činnosti včetně podpory rozvoje kompetentního personálu	využívání vzdělávací nabídky a informačních zdrojů knihoven zakotvit jako součást výuky v kurikulárních dokumentech škol	multifunkční prostory s potřebným vybavením pro knihovny v obcích
připojit k vysokorychlostnímu internetu	rozvíjet kritickou práci svědeckými informacemi ve studijních programech prostřednictvím dostupných informací o výsledcích celosvětové vědy	vybavovat knihovny nejnovějšími technologiemi pro rychlý, bezpečný a příjemný přístup k informacím a současným kulturním formám
do vzdělávání knihovníků integrovat kurzy a metody rozvíjející kompetence pro komunitní funkce	podporovat otevřená řešení, transfer technologií a inovace	nová budova Národní knihovny ČR, nový depozitář Moravské zemské knihovny a nové budovy Moravskoslezské vědecké knihovny a Vědecké knihovny v Olomouci
	efektivní systém vzdělávání knihovníků včetně managementu	připravit knihovny na krizové situace

(příslušných rozpočtových kapitol) a rozpočtů územních samosprávných celků s využitím finančních zdrojů Evropských strukturálních a investičních fondů a dalších programů přeshraniční a meziregionální spolupráce. Objem prostředků veřejných rozpočtů pro budoucí programové období bude ovlivněn vyjednáváním Evropských strukturálních a investičních fondů s Evropskou komisí a může tedy doznat změn.

Monitorováním a koordinací implementace konceptce je pověřena Národní knihovna České republiky. K vlastní implementaci byly vytvořeny samostatné pracovní skupiny⁵, sestávající z členů Ústřední knihovnické rady a dalších odborníků. Vládě bude předložena první souhrnná hodnotící zpráva do 30. 6. 2022 a závěrečná zpráva do 30. 6. 2028.

VÝCHODISKA MATERIÁLU

Mezi východiska materiálu patří již zmíněná *Metodika přípravy veřejných strategií* a další národní strategické dokumenty, jako je výše uvedený *Strategický rámec Česká republika 2030* a *Národní konceptce realizace politiky soudržnosti v ČR po roce 2020*. Promítají se do něj i iniciativy Evropské komise týkající se digitalizace a zpřístupnění kulturního obsahu a iniciativy a programy UNESCO včetně mezinárodních profesních doporučení, zejména ze strany IFLA (Mezinárodní federace knihovnických asociací).

V prvním čtvrtletí roku 2021 bude v návaznosti na usnesení vlády ze dne 23. 11. 2016 č. 1032 předložena celková zpráva o plnění konceptce, jejíž platnost končí v letošním roce. Její součástí bude i aktualizace přijaté konceptce se zapracováním významných změn vyplývajících ze současné obtížné společenské situace, které mají dopad i na činnost knihoven.

BLANKA SKUČKOVÁ | blanka.skuckova@mkr.cz

Pozn.: Úplné znění konceptce naleznete na <https://www.mkr.cz/metodiky-a-koncepce-345.html>.

⁵ Složení pracovních skupin bude dostupné na <https://www.ukr.knihovna.cz/>.

Věříme, že zůstanete
našimi čtenáři
a předplatiteli
i v této složité době!

Co pro vás připravujeme...

- **Téma – Udržitelnost rozvoje knihoven**
- **Knihovny v novém**
 - Městská knihovna Mělník
 - Místní knihovna Otnice
- **Agora aneb Knihovna jako scéna komunitního života (pohled architekta Tomáše Hořavy)**
- **Představení architektky Zahy Hadid**
- **Biblioterapie**
- **Zkušenosti ze samoobslužného půjčování notebooků**
- **Knihovny v malých obcích: Trojanovice**
- **Jiráskův román *Proti všem* čtivě (rozhovor s Helenou Dvořákovou, autorkou upravené verze)**
- **„Když knihovník tepe verše“, dvojrozhovor s Irenou Šťastnou a Petrem Ligockým, knihovníky a současně i básníky**
- **Recenze příručky *Knihovna v obci* a další materiály.**

Nový (k)rok pro Konceptci

Leden 2021 znamená pro české knihovnictví začátek platnosti nové Koncepce rozvoje knihoven, která je situovaná do roku 2027 s výhledem do roku 2030. Ukazuje tedy, kam budou směřovat naše kroky v příštích deseti letech. Její obsah tvoří tři tematické pilíře. Knihovny by se měly podle nich profilovat jako opora občanské společnosti a přirozená centra místních komunit, jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce a jako správci kulturního a znalostního bohatství.

Minulá koncepce, která platila v letech 2017 až 2020, vyzdvihovala proměnu vnímání knihovny v očích občanů na moderní instituci, jež není pouhou sbírkou knih, ale nabízí celou řadu dalších užitečných služeb. Nová koncepce, jejíž funkční období právě začíná, je svou strukturou odlišná. Klade důraz na tři velké tematické celky a je úkolem každé jednotlivé knihovny rozhodnout se, která cesta je pro ni nejschůdnější – zda upřednostní jeden směr rozvoje, nebo se vydá po všech třech stezkách. A to je právě úkol větších knihoven, mezi které patří i Městská knihovna v Praze (MKP).

TŘI PILÍŘE NOVÉ KONCEPCE

První pilíř popisuje rozvoj potenciálu knihoven jako komunitních center s odpovídajícím prostorem, technologickým, materiálovým i personálním zázemím.

Knihovny mají příležitost kolem sebe vytvářet čilý komunitní život, podněcovat občany k častým návštěvám, diskuzím na celospolečenská i místní témata, přirozeně spojovat obyvatele s místní samosprávou, posilovat soudržnost mezi lidmi a vzájemnou důvěru. Aby mohly knihovny plnit tuto roli, je potřeba zajistit adekvátní prostory a technické vybavení. Neobejdou se ani bez lidí (knihovníků i dobrovolníků), kteří se celoživotně vzdělávají, umí výborně komunikovat a mají všeobecný rozhled.

Druhý pilíř klade důraz na posílení vzdělávací funkce knihoven v oblasti formálního i neformálního vzdělávání a prohlubování institucionální spolupráce s resortem školství.

Aby mohly knihovny zdůraznit svou vzdělávací roli, je potřeba sledovat zájem lidí o témata a obory. Rovněž je dobré udržovat kontakty se školami a dalšími zainteresovanými institucemi v lokalitě, v níž daná knihovna sídlí. Koncepce vyzdvihuje také spolupráci knihovníků s pedagogy. A to takovou, aby se žáci a studenti mohli v knihovnách vzdělávat nejen v oblasti literatury, ale také v rámci průřezových témat a klíčových kompetencí, jak je určuje *Rámcový vzdělávací program*. Narůstající edukační roli by knihovny měly přizpůsobit výběr svých zaměstnanců, ale i jejich profesní růst. V knihovnách vzniknou pracovní pozice pro specialisty na vzdělávání.

Třetí pilíř podporuje bezbariérový přístup ke kulturnímu a vědeckému bohatství ve fyzické i digitální podobě.

Tradičním posláním knihoven je trvale uchovávat a zpřístupňovat své fondy, v nichž se skrývá značná část kulturního dědictví a znalostního bohatství. Dnes nejde jen o fyzické dokumenty, ale čím dál víc roste i objem uložených digitálních dat – ať již vzniklých digitalizací stávajících fyzických objektů, nebo těch, které už přímo vznikly v prostředí jedniček a nul (tzv. e-born dokumenty).

Vize 2030 představuje knihovny jako inspirativní a podnětná místa. Tvůrčím lidem poskytují zázemí, vybavení i prostor pro setkávání a spolupráci, propojují autory se čtenářskou veřejností. Knihovny budují multifunkční prostory s potřebným vybavením, které budou veřejnosti sloužit ke kreativnímu trávení volného času, a jsou vybaveny nejnovějšími technologiemi, jež uživateli umožní rychlý, bezpečný a příjemný přístup k informacím a dílům současné kultury.

KONCEPCE V PRAXI

MKP s *Koncepcí rozvoje knihoven* pracuje zejména při přípravě a naplňování vlastní strategie. Tento dokument má reálný dopad na to, do jakých aktivit se chce instituce jako celek pustit a proč. Pětileté období předchozí strategie se ukázalo jako příliš dlouhé z hlediska vývoje trendů a technologií, a tak byla strategie z roku 2015 v roce 2018 novelizována. Promítly se do ní zejména pobytové služby pro veřejnost, samoobslužnost, zvyšování počtu vydaných e-knih a v neposlední řadě i vzdělávání zaměstnanců.

Na přípravě nové *Koncepce rozvoje knihoven* se podíleli také představitelé a experti MKP a její ředitel Tomáš Řehák se stal ombudsmanem pilíře, který se týká vzdělávání. V koncepci tak lze najít některé body a strategické cíle, o jejichž realizaci se MKP pokouší nebo již stačily prokázat svou účinnost.

MKP zároveň v roce 2020 sestavila pracovní skupinu, podpořenou dotací VISK 1 Ministerstva kultury, jejímž cílem bylo zpřístupnit poselství nové koncepce širší knihovnické veřejnosti. Vznikla brožura, která koncepci shrnuje, a webové stránky *koncepce.knihovna.cz* dostaly nový účel – pomoci najít odpovědi na otázky, které trápí kolegy z provozu, ředitele knihoven nebo i knihovnice a knihovníky v knihovnách v malých obcích.

V rámci několika málo workshopů, jejichž počet musel být kvůli pandemické situaci značně omezen, se jako důležitý nástroj inspirace ukázaly příklady dobré praxe. Proto i nová brožura vyzdvihuje knihovny po celé republice, které již aktivity spojené s naplňováním nové koncepce úspěšně provádějí. Daleko více ukázek lze najít na webu *codokaze.knihovna.cz*.

Jako MKP se můžeme pyšnit tím, že náš kolega Ondřej Hudeček získal ocenění MARK 2020, a to za tvorbu metodiky workshopu *deFacto*. Díky ní může vést kvalitní lekci mediálního vzdělávání pro žáky druhého stupně i knihovník nebo knihovnice bez hluboké znalosti problematiky. Metodika je volně k dispozici. V devadesátiminutové lekci se žáci učí rozlišovat mezi pravdou, nepravdou a úmyslnými manipulacemi. Tento projekt tak zcela jasně ukazuje možnosti druhého, vzdělávacího pilíře.

Další příklady dobré praxe z různých knihoven napříč Českou republikou snadno najdete právě na webu *codokaze.knihovna.cz*. Pokud i vy připravujete zajímavý či inovativní program, podělte se o něj. Budeme rádi, když se oba uvedené weby stanou užitečnými pomocníky pro vaši práci.

ALENA TOMÁNKOVÁ | alena.tomankova@mlp.cz

Do čísla přispěli

Renata Bartáková – Městská knihovna Uhlířské Janovice ■ **Mgr. Eliška Bartošová** – neformální pracovní skupina *Udržitelnost v knihovnách* ■ **PhDr. Jaroslav Císař** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **Mgr. Daniela Drobečková** – Městská knihovna Sokolov ■ **Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Hanuš Hemola** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Helena Hubatková Selucká** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ **Mgr. Eva Husáková** – Knihovna mezinárodních vztahů Otto Picka ■ **Mgr. Veronika Chruščová** – Městská knihovna v Praze ■ **Mgr. Ivana Janišová** – psychologka a autorka dětských knížek ■ **PhDr. Linda Jansová, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová** – Moravská zemská knihovna ■ **Terezie Neradilová** – organizátorka projektu *Knížky do dětských domovů* ■ **Mgr. Zuzana Petrášková** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Vladana Pillerová** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Vít Richter** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Renáta Salátová** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Blanka Skučková** – Ministerstvo kultury ■ **Mgr. Dana Súlovcová** – město Rožmitál pod Třemšínem ■ **PhDr. Marie Šedá** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Alena Tománková** – Městská knihovna v Praze ■ **Milan Valden** – publicista ■ **Bc. Pavel Zajíc** – Městská knihovna Rožnov pod Radhoštěm

Ocenění nejlepších za rok 2020

V listopadu byly vyhlášeny již tradiční ceny pro nejlepší knihovny roku v kategoriích „základní knihovna“, „významný počin v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb“ a „Městská knihovna roku“; byla opět udělena i cena MARK pro nejlepšího mladého knihovníka do 35 let. Slavnostní ceremoniál spojený s předáním cen, který se tradičně konal v Klementinu, byl z důvodu aktuální epidemiologické situace přesunut až na říjen 2021 a proběhne během Týdne knihoven (4.–8. 10. 2021). Redakce *Čtenáře* požádala předsedy jednotlivých komisí o zhodnocení posledního ročníku, který probíhal za zvlášť komplikovaných okolností.

Knihovnou roku 2020 v kategorii základní knihovna se stala **Knihovna Halenkov** (Zlínský kraj). Zvláštní ocenění dále získaly **Obecní knihovna Jaroměřice** (Pardubický kraj) a **Místní lidová knihovna Kostomlaty pod Milešovkou** (Ústecký kraj). Ocenění udělilo Ministerstvo kultury.

Letošní rok soutěže byl, tak jako řada jiných lidských činností obecně, ovlivněn situací kolem covidu-19. Operativně došlo k částečné úpravě podmínek pro nominaci knihovny vzhledem k tomu, že v roce 2020 nedošlo k vyhlášení soutěže Vesnice roku, a nominované knihovny nemusely být v této soutěži zastoupeny. V nominacích se tak mohla objevit také knihovna spadající pod metodické vedení Městské knihovny v Praze (MKP). Krajské knihovny a MKP nominovaly celkem 14 knihoven, které pětičlenná porota navštívila v posledním srpnovém týdnu. Za komisi mohu říci, že jsme byli rádi, že jsme knihovny mohli navštívit fyzicky, protože rozhodovat se pouze od stolu, na základě dodaných podkladů, se členům komise jevílo jako velmi problematické. Řady věcí – často důležitých – si totiž bez fyzické návštěvy nemusíte všimnout. Nicméně okolnosti nám byly nakloněny, byť jsme byli připraveni i na distanční formu hodnocení.

Hodnocení v této kategorii je vždy složité, protože se porovnávají knihovny rozdílných velikostí, je to navíc také co kraj, to jiný knihovnický

mrav (rozumějte, různý přístup k témuž). Čestným uznáním oceněné i samotná vítězná knihovna stojí rozhodně za návštěvu, mají reprezentativní bezbariérové prostory, mnoho zajímavých služeb, pracují pro blaho svých obcí a navíc mají knihovníky, kterým pro knihovnu bije srdce.

PAVEL ZAJÍC

Cenu Knihovna roku 2020 v kategorii významný počin v poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb, udělanou Ministerstvem kultury, získala **Městská knihovna v Praze** za projekt *CENTRAL*. Zvláštní ocenění v této kategorii dále obdržela **Městská knihovna Polička** (Kraj Vysočina) za projekt *Centrum technického vzdělávání Půda*.

Komise v roce 2020 vybírala z osmi nominací. Polovinu nominací tvořily nové nebo renovované prostory knihoven, ale pokud nominované prostory nejsou obohaceny rovněž zcela novou, vzorovou a následováníhodnou službou, zpravidla nemají šanci na úspěch. Další nominace reflektovaly dobu „covidovou“ (vytvoření a propagace portálu *Protiviru.knihovny.cz* z MZK a pohotová a inovativní nabídka nových služeb v době koronavirové krize MěK Louny).

Na poličské Půdě jsme oceňovali zejména potenciál nové služby a velkou inspirativnost pro

další knihovny v místech, která postrádají obdobnou nabídku služeb. Současně jsme si byli vědomi i faktu, že základním pohonem služby je počáteční entuziasmus a teprve čas ověří její životaschopnost. Více o projektu: <http://puda.knihovna.policicka.org/>.

Služba CENTRAL sama o sobě znamená úlevný výdech **konečně**. **Konečně** jsme pochopili, že při vymahatelnosti práva v ČR je blouznivá představa zakládat centrální katalogizační službu na příjmu povinného výtisku. **Konečně** byl a bude spojenými silami i financemi realizován tento projekt. Ke cti MKP slouží nejen to, že do toho šla, ale že byla schopna od základu přenastavit vnitřní procesy knihovnického zpracování. **Konečně** přestaneme v desítkách knihoven souběžně špatně katalogizovat a ne zcela poslední **konečně** můžeme neustále opakovanou kapacitu věnovanou školením a vlastní katalogizační práci přesunout do první linie a posílit přímé moderní služby v našich postupně rekonstruovaných a nových knihovnách. Více o projektu: <https://www.mlp.cz/cz/o-knihovne/sluzby-knihovnam/projekt-central/>.

HANUŠ HEMOLA

Ocenění **Městská knihovna roku 2020**, které uděluje Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR a nad kterou převzal záštitu Svaz měst a obcí ČR, získala **Masarykova veřejná knihovna Vsetín** (Zlínský kraj), druhé místo **Městská knihovna T. G. Masaryka Šumperk** (Olomoucký kraj) a třetí místo **Knihovna Václava Čtvrtka v Jičíně** (Královéhradecký kraj).

Do 11. ročníku soutěže letos poprvé své nejlepší knihovny nominovaly odborné krajské komise. Z každého kraje tak byly zapojeny ty nejlepší městské knihovny – i nominace samotné jsou už samy o sobě velké ocenění. Hodnocení knihoven probíhalo opět ve dvou kolech; první bylo zaměřeno na vyhodnocení dvou nejvýznamnějších akcí knihovny v roce 2020, na které navázalo porovnání výkonu knihoven z pohledu projektu *Benchmarking knihoven*. Osm nejlépe hodnocených knihoven navštívila v srpnu čtyřčlenná komise, která se zaměřila na prostředí

knihovny, vybavení i exteriér. Hlavní pozornost však komisaři soustředili na zapojení knihovny do místní komunity, na zajímavé a významné akce i postavení knihovny ve městě. Vybrat tu nejlepší knihovnu nebylo vůbec jednoduché. Kvalita knihoven byla velmi vyrovnaná a všechny knihovny byly jedinečné. O vítězné knihovně říká její ředitelka Daniela Divínová: *Jsme výborný a týmově vyladěný kolektiv, domníváme se, že právě v tom je naše síla*. S tím nemůžeme než souhlasit.

MARIE ŠEDÁ (v zastoupení Víta Richtera)

Nositelům ocenění **MARK 2020**, udělovaného Svazem knihovníků a informačních pracovníků ČR, se stal **Ondřej Hudeček** z Městské knihovny v Praze za workshop *deFacto*.

Mladý/á Atraktivní Rozumný/á Knihovník/ice, též Moudrý/á Aktivní Rozkvétající Knihovník/ice, to jsou vlastnosti, na které může být právem hrdý každoroční nositel ocenění, které bylo v roce 2020 uděleno již po jedenácté. Potěšující zprávou je nejvíce poslaných nominací za uplynulé tři roky a nejvyšší bodové skóre udělené vítězi (2018 – pět nominací, nejvyšší bodové skóre: 8,57; 2019 – devět nominací, nejvyšší bodové skóre: 9,99; 2020 – deset nominací, nejvyšší bodové skóre 10,05). Mezi letošními nominacemi bylo zastoupeno šest knihovnic a čtyři knihovníci ve věku od 22 do 35 let. Absolutním vítězem letošního ročníku a nositelem ocenění se stal O. Hudeček za workshop *deFacto*, jehož součástí je metodika a soubor materiálů pro realizaci lekcí mediální výchovy (*bit.ly/deFacto1*). Projekt ocenila první cenou v soutěži věnované mediální gramotnosti také knihovnická organizace Public Libraries 2030. Členové hodnotící komise neměli letos s ohledem na vysokou úroveň všech projektů vůbec jednoduchý úkol. Přesně to vyjádřila jedna ze členů hodnotící komise Ladislava Suchá: *Letos bych nejraději rozdala MARKů deset, všichni mi přijdou úžasní!* S tímto tvrzením totiž nelze než souhlasit. Velkou gratulaci si tak plným právem zaslouží všichni letošní nominanti.

MONIKA KRATOCHVÍLOVÁ

Redakce *Čtenáře* gratuluje všem oceněným.

Konference *Knihovny současnosti 2020* a téma vzdělávání uživatelů

V roce 2020 se konference *Knihovny současnosti* konala na netradičním místě (online), v netradičním termínu (2.–4. místo obvyklé poloviny září), naopak tradičně probíhala po dobu tří dnů.

Dopolední blok druhého konferenčního dne byl zasvěcen problematice vzdělávání uživatelů. Tato tematická oblast je na konferenci již stálíci – v předchozích letech mohli její účastníci navštívit např. sekce *Knihovna pro všechny a Vzdělávání v knihovnách aneb Knihovnické učí a učí druhé – co to znamená* (rok 2017), *Vzdělávání veřejnosti* (rok 2018) nebo *Knihovny: klíč ke vzdělávání veřejnosti* (rok 2019).

V roce 2020 byl příslušný blok (mimořadně předznamenáný zdravím chirurga a účastníka misí Lékařů bez hranic Tomáše Šebka a krátkým vstupem prezidenta Asociace ředitelů základních škol Michala Černého) pojmenován stručně a jasně *Knihovny a vzdělávání uživatelů*.

Součástí bloku bylo celkem devět přednášek, které si připravili knihovníci i neknihovníci. Souhrnně se dá říci, že společným jmenovatelem většiny příspěvků bylo adjektivum digitální, resp. online. Pozornost byla věnována především tvůrčím prostorům či dílnám, které se zaměřují na práci s digitálními nástroji nebo na řemeslné a umělecké činnosti, změnám, jež do běžných životů i do vzdělávání přinesl digitální svět, a online vzdělávacím aktivitám knihoven pro seniory. Níže najdete výběr z podnětů, které v bloku zazněly.

Hana Šandová představila centrum technického vzdělávání v Městské knihovně Polička. To se podle svého umístění nazývá prostě a jednoduše Půda. Prostor patří zejména robotům, které slouží jako prostředky k rozvoji inženýrského myšlení a schopnosti řešení úloh.

Michal Jokeš z Městské knihovny v Praze pohovořil o sousedské dílně DOK16, nové pobočce knihovny na Smíchovské náplavce. Dílna se orientuje na nedigitální kutilské činnosti a na rozdíl od řady jiných dílen se nezaměřuje na pokročilé uživatele, ale na začátečníky. Jejím dalším charakteristickým rysem je opětovné využívání věcí nebo vytváření nových věcí z již použitých materiálů, tedy snaha o udržitelnost. Důraz je kladen i na to, aby byla dílna vnímána jako přátelské a bezpečné prostředí (mimořadně nechybí v ní ani komunitní kuchyňka). Knihovnické jistě zaujme, že je zaměřena nejenom na práci se dřevem, ale i s papírem a knihami. Duch místa jistě přispěl k tomu, že i samotná přednáška byla velmi nekonvenční – nešlo o běžnou prezentaci, kdy lektor sedí u počítače, ale o online prohlídku dílny, přičemž klíčové údaje o dílně byly napsány křídou na klasické černé tabuli.

Po pražské sousedské dílně byla na programu otevřená digitální dílna FabLab Brno, která funguje již od roku 2017. Účastníkům ji přiblížil Tomáš Mejzlík. Výchozím bodem (vizí) dílny je, že „všichni na jižní Moravě mají možnost si osvojit a rozvíjet digitální řemeslo“. Doplníme, že oním digitálním řemeslem je míněno standardní řemeslo s využitím moderních digitálních technologií. Otevřeným dílnám se v České republice daří, což dokládá i skutečnost, že za čtyři roky právě u nás proběhne největší konference otevřených dílen na světě FAB2024.

Sousedská dílna DOK 16 – prostor před knihovnou vybízí za hezkého počasí k venkovním aktivitám, workshopům nebo i autorským čtením

Foto: archiv MKP – Pavel Klikar

Ondřej Neumajer ve svém příspěvku zhodnotil, jak dobře se školám na jaře podařilo přesunout vzdělávací aktivity do online prostoru. Upozornil na to, že největším problémem se stává další prohlubování vzdělávacích nerovností nejenom mezi žáky, ale rovněž mezi školami a mezi kraji.

Bob Kartous stručně představil hlavní myšlenky ze své knihy *No future: vezeme děti na parní stroj do virtuální reality?* Zmínil, že je velmi těžké vychovávat děti v současném měnícím se světě, protože při výchově vycházíme ze zkušeností předchozích generací. Ty ale žily v diametrálně odlišném světě, než je svět dnešní.

Pavína Mazáčová ve svém příspěvku propojila svět škol a knihoven. Zmínila, že je důležité, abychom si položili otázku, jaký je současný žák/student, a snažili se na ni pro sebe najít odpověď. Připomněla, že knihovnici by se měli seznámit nejenom se strategickými dokumenty z oblasti knihovnictví, ale také z oblasti školství. Aktuálně jde především o *Strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2030+*.

Aktivity lounské knihovny pro seniory přiblížila Dagmar Kučerová. Projekt *Třetí věk*, který tato knihovna realizuje již neuvěřitelných patnáct let, se stal odrazovým můstkem pro aktivizaci seniorů v době nouzového stavu. Knihovna pro ně na webových stránkách nabídla úkoly, zřídila rovněž horkou linku. Připravila také předtáčené přednášky nebo – pro seniory, kteří nemají k dispozici potřebné technické vybavení – naopak zajistila doručování úkolů papírovou poštou. Přednášející zdůraznila, že knihovna se nyní nachází na pomezí kultury, školství a sociálních služeb.

Dagmar Maroszová účastníky seznámila s tím, jak v třinecké knihovně úspěšně vyzkoušeli online trénování paměti pro seniory a následně

i hybridní přístup založený na možnosti výběru mezi osobní přítomností a přítomností na dálku (prostřednictvím videokonference). To lze pokládat za velmi vstřícné gesto, neboť knihovna tak vyjde vstříc seniorům, kteří si na osobní kontakt troufají, i těm, kteří se jej v daný okamžik spíše obávají. V příspěvku byly krátce uvedeny i aktivity jiných knihoven, např. speciální rubrika na webu Trénink paměti, který spravuje Zdeňka Adlerová z Knihovny Karla Dvořáčka ve Vyškově.

Hana Balzerová představila *Virtuální Univerzitu třetího věku (VU3V)*, kterou organizuje Česká zemědělská univerzita v Praze. VU3V, do které je zapojena i řada knihoven, se osvědčila nejen v čistě vzdělávací rovině, ale i jako místo setkávání seniorů. Obvyklou hlavní složkou výuky, tedy společné sledování předtočených přednášek, bylo v době omezených kontaktů nutné vynechat, nicméně senioři mohli tyto přednášky sledovat sami doma online.

Závěrem nezbyvá než konstatovat, že rok 2020 byl v řadě ohledů mimořádný – jednak došlo k mohutnému nárůstu využívání digitálních technologií (možná nejvýrazněji právě ve vzdělávání), jednak mnozí (včetně knihovníků) pracovali z doma a v souvislosti s tím získali větší prostor pro sebevzdělávání. Výrazně vzrostla i nabídka odborných akcí v online podobě. Velmi kladně lze hodnotit skutečnost, že se k těmto akcím na podzim přidala právě konference *Knihovny současnosti*. Pokud jste se jí neúčastnili na začátku listopadu, stále máte šanci to napravit, neboť z akce, mj. i z bloku *Knihovny a vzdělávání uživatelů*, jsou na YouTube k dispozici videozáznamy.

LINDA JANSOVÁ | linda.jansova@nkp.cz

Knihovny současnosti 2020

Letošní konference byla z jasného důvodu online! Může se zdát, že uspořádat online setkání je jednodušší než zorganizovat gigantickou třídní konferenci v Olomouci. Prostě si všichni v jednu chvíli zapnou počítač a budou si povídat a poslouchat nebo se na sebe jenom dívat. Voilá, online KKS. Ale tady se hodí ocitovat Otce Ubu: *Hovnajs*.

Knihovny mimo čas a prostor – letíme ke hvězdám

Je s tím práce, jako když se gigantická třídní konference přesouvá na Mars. Spousta věcí jde sama, protože všichni víme, kde Mars je (přibližně), tedy akce je na internetu (přibližně), všichni víme, že na to potřebujeme nějakou raketu, tedy potřebujeme sluchátka a kameru, a pak až tam budeme, postavíme habitat a zasadíme brambory, tedy začneme přednášet a poslouchat. Nicméně, kolem základní představy stojí organizační konstrukce, kterou je těžké postavit, když nemáte návod. Nikdo tuhle misi ještě neabsolvoval!

Řídící středisko dostává od pořadatelů mise, tedy garantů programových bloků, obsah. Ten je různý, neboť účastníci (přednášející) volí různé formy předávání obsahu (video, živý vstup, diskuze). Řídící středisko tedy musí zajistit několik verzí přenosu a ty pojistit, aby nedošlo ke ztrátě dat (cesta je daleká). Zároveň není jisté, jestli je raketa dost velká. Pro jistotu pro ty, co se nevejdou, se život z Marsu streamuje. Záznamy pak budou uchovány pro generace příštít. Tedy budou opracovány do podoby videí, která zůstanou na youtube², a jednotlivé přednášky pak jsou vydány ve formě sborníku³ (který vyšel za dotační podpory Ministerstva kultury prostřednictvím programu VISK 1 na konci roku 2020).

Nicméně plánování je jedna věc, realizace jiná. I když technici řídicího střediska napnou všechny síly a kabely, technika si stejně po vět-

šinu času dělá, co chce. Raketa (tedy kapacita online konferenční místnosti) je velká, ale diváci se přesouvají z rakety na zem, někteří zase zpátky. Sestříhat a vybalancovat záznamy pro pozdější sledování trvá déle než plánování celé mise. A ekonomika akce? Kromě dotační podpory sborníku akci podpořily i některé firmy, které tradičně KKS navštěvují. Ale i s touto podporou se celý podnik, celá mise, dostává do minusu, protože diváci za jízdu ke hvězdám neplatí.

POZNÁMKA: Osobně si myslím, že jistá neochota požadovat za webináře vložné (se zdůvodněním: vždyť nás to nic nestojí) je neudržitelná a čím dříve pořadatelé (knihovny) od této praxe ustoupí, tím lépe. Uspořádat webinář je stejně nákladné jako uspořádat seminář, tedy lektorů musí dostat honorář, místnost si musíte pronajmout (i když je to online místnost) a jsou zde i další skryté náklady.

O čem byly Knihovny současnosti 2020?

Předpokládám, že je to u všech organizátorů akcí (nebo jim můžeme říkat i „event manažerů“) stejné. Naplánují výbornou akci, kam přivedou skvělé řečníky a potom... Potom se nestanou diváky.

Samotný obsah akce je pro organizátora zahalen tajemnem, neboť zná sice řečníka a anotaci, ale už nevidí samotnou přednášku, protože po celou dobu funguje jako informační uzel (někdy to bývá i uzlíček nervů). Tento uzel nestojí (ani neleží) na místě, ale stále luftuje dveřmi, běhá

po schodech, zvedá telefony a šustí papíry. Zároveň odpovídá na tři dotazy a pokládá další čtyři otázky. V případě naší virtuální konference kupodivu žádná výše uvedená akce neodpadá, naopak přibývá zbesilé klikání myši, mačkání klávesnice, vyhrožování technologiím.

O čem tedy byly *Knihovny současnosti 2020*? To vážně netuším. Asi se budu muset podívat na záznam, což doporučuji i ostatním. Podle feedbacku se to celkem líbilo. Ale příště budu raději v Olomouci.

VERONIKA CHRUSČOVÁ

veronika.chruscova@mlp.cz

Neušlo nám

(Dočasné) zpřístupnění knih online

Studenti a pedagogové vysokých a vyšších odborných škol i vědečtí pracovníci těchto institucí registrovaných ve federaci eduID.cz mohou od 2. 11. 2020 využívat dočasný online přístup k digitálním fondům Národní knihovny ČR (NK ČR) a Moravské zemské knihovny (MZK). NK ČR získala ke zveřejnění souhlas kolektivních správců autorských práv, konkrétně organizací DILIA, OOA-S, a také souhlasné stanovisko Svazu českých knihkupců a nakladatelů (SČKN). Tyto subjekty daly souhlas bez nároku na finanční plnění. Zpřístupněno je tak více než 215 000 titulů monografií a periodik, což představuje téměř 64 milionů stran. Své digitální fondy mohly postupně zveřejnit i další knihovny, jako se stalo v případě Knihovny AV ČR nebo Národní technické knihovny.

Dohoda umožňuje přístup k digitalizovaným fondům online formou aplikace Kramerius. *Velmi si vážím přístupu kolektivních správců autorských práv, nakladatelů i knihkupců, kteří nám poskytli souhlas se zpřístupněním. Po této službě byla v posledních týdnech velmi intenzivní poptávka a věřím, že to řadě studentů a vysokoškolských pedagogů ulehčí práci, uvedl Vít Richter, generální ředitel NK ČR. Po dobu uzavření knihoven si budou moci uživatelé s registračními údaji eduID naše fondy otevřít, přečíst, ale z logiky věci nemůžeme povolit stahování a tisk těchto fondů. Pravidla jsou v tomto ohledu stejná jako*

v jarních měsících, dodává Richter. NK ČR tímto přístupem eliminuje nelegální šíření publikací.

Nositelé práv, stejně jako nakladatelé vydávaných děl mohou požádat NK ČR a MZK o vyřazení titulů ze zveřejněné databáze.

Předseda SČKN Martin Vopěnka se k této situaci vyjádřil následovně: *Zavřená knihkupectví, nakladatelé s plnými sklady knih, které vytiskli na vánoční trh. K tomu žádná specifická podpora od státu. Pro Svaz českých knihkupců a nakladatelů to tentokrát bylo těžké rozhodování. Přesto jsme odhlasovali, že navzdory kritické situaci, ve které jsme se ocitli, umožníme zejména studentům a badatelům, aby se prostřednictvím knihoven dostali k digitálním formátům knih, které si momentálně nemohou fyzicky vypůjčit. Všechny, kteří toho využijí, prosíme, aby si zapamatovali, jaké to bylo nemít přístup ke knihám, a aby si uvědomili, že bez podpory nakladatelů a knihkupců může být vydávání knih do budoucna téměř nemožné.*

Z důvodu očekávané vysoké zátěže byly spuštěny dvě přístupové brány. V případě přetížení jedné mohou čtenáři využít druhou. Kompletní digitální fondy MZK a NK ČR lze najít po přihlášení na adrese <https://www.ndk.cz> nebo <https://dnnt.mzk.cz>. Více informací naleznete na www.nkp.cz a www.mzk.cz. SČKN vyslovil souhlas s prodloužením licence až do 31. 1. 2021.

Zaznamenal –Jač–

¹ Osobně preferuji offline akci, kdy mohu vejít v osobní kontakt s kolegy či miniřízečky na rautu, nicméně Rada Sdružení knihoven ČR, organizátor konference, zvolila online podobu tradiční akce.

² <https://www.youtube.com/channel/UCrvFG6uWSCa09Z3Gu-VN0mw/playlists>

³ <https://sdruc.cz/o-nas/publikacni-cinnost/>

Lze nahradit osobní setkání?

(zpráva o videokonferenci hudebních knihoven)

Rok 2020 měl být pro hudební knihovny, hudební muzea, hudebně dokumentační pracoviště a jejich pracovníky velkou výzvou pro předvedení odborné činnosti. Byl již připraven bohatý program i místa konání výročního kongresu Mezinárodní asociace hudebních knihoven IAML, který se měl po téměř třiceti letech konat v červenci v Praze. Přípravný výbor spolupracoval s hudebními knihovnami celé republiky při plánování a chystání doprovodných programů, mnozí se přihlásili i s referáty, někteří jako aktivní pomocníci. A kolegové ze světa se do Prahy opravdu těšili...

Změna formy

Ale vše bylo jinak, a to nejen s naším kongresem. Snad každý, kdo připravoval nějaké programy pro letošní jaro, léto, vlastně pro celý rok nejen v oblasti kultury, musel hledat jiné formy setkávání. Stejný osud nyní potkal i seminář pro hudební knihovníky, jehož jako vždy velmi lákavý program připravilo hudební oddělení Mahenovy knihovny v Brně na říjen roku 2020. Velmi nás potěšila reakce kolegů na výzvu, abychom se setkali alespoň online, a mohli si tak vyměnit informace o současné situaci v knihovnách, o práci České národní skupiny IAML (ČNS IAML), o plánech do budoucna. K virtuálnímu setkání, které se konalo dne 14. 10. 2020, se podařilo připojit 25 účastníkům otevřených k diskusi. Ti, kterým se spojení nepodařilo, byli s programem seznámeni písemně a své názory do konference posílali jinými elektronickými kanály.

Z programu

Online setkání zahájila předsedkyně ČNS IAML Zoja Seyčková. Představila účastníkům Ludmilu Šmídovou, uchazečku na novou tajemnici výboru. Ta v kvalitně připravené prezentaci předvedla práci, které se v hudebním oddělení Národní knihovny ČR nyní věnuje. Návrh na její zvolení byl jednohlasně přijat. Ve zprávě o činnosti shrnula Zoja Seyčková všechny přípravné práce, které proběhly k odvolanému kongresu IAML 2020

v Praze, a informovala o přesunutí kongresu na další rok.

Blanka Ellederová podala zprávu o současné situaci veřejných knihoven v ČR i ve světě a o možnosti účasti na chystaném kongresu, kde budou moci ukázat, jaké služby a programy mohou svým návštěvníkům nabízet.

Zuzana Petrášková shrnula ve stručnosti historii a současnou činnost soupisových, tzv. R-projektů (RISM, RILM, RIPM).

Hana Borková ujistila přítomné, že v katalogizaci hudebnin nedošlo k zásadním změnám. Pracuje se na tvorbě autoritních hesel pro žánry.

Setkání oživily obrazové prezentace kolegyně Aleny Bittmarové a Lucie Jirglové z veřejných knihoven v Ostravě a v Pardubicích. Krásné záběry nalákaly účastníky k návštěvě těchto knihoven při některém dalším semináři.

Zájem vyvolala prezentace s výstižným komentářem Ivy Horové o historii a současnosti Národní fonotéky. Informace je možné získat na adrese www.narodnifonoteka.cz.

Z diskuse

Následovala diskuse, ve které Petr Munclinger (Městská knihovna Krnov) projevila zájem o řešení možnosti sdílení zvukových nahrávek a audioknih a o způsob zpracování jiných než pevných nosičů zvukových dokumentů („e-nahrávky“). Tuto problematiku řeší více hudebních knihoven.

Foto: archiv Z. Petráškové

To, co důvěrně poznali účastníci videokonferencí v roce 2020 – v daném případě hudebních knihoven

Jan Pirner (Specializovaná knihovna NIPOS) podal informaci o nepříznivé situaci pro uchování sborové činnosti vzhledem k omezení možnosti zpěvu.

Nový termín

Pro ty, kteří se nemohli k online konferenci připojit, je připraven podrobný zápis se všemi odkazy k řešeným otázkám, vystavený na adrese

www.nkp.cz/iaml. Z ohlasů, které již na konferenci hudebních knihoven přicházely, lze soudit, že byli všichni účastníci spokojeni. Budeme stále v kontaktu a doufáme, že příště se již opravdu setkáme osobně. Kongres je nově naplánován na 25.–29. 7. 2022; uskuteční se opět v Městské knihovně v Praze a v Národní knihovně ČR.

ZUZANA PETRÁŠKOVÁ

zuzana.petraskova@nkp.cz

Vzdělávání

Udržitelnost v knihovnách

Letošním hlavním komunikačním tématem knihoven bude téma (nebo spíše témata) udržitelnosti, vycházející z celosvětově přijatých **Cílů udržitelného rozvoje**. Do průzkumu, který proběhl v ČR na podzim loňského roku, se zapojilo 345 knihoven různých velikostí (výsledky budou publikovány v únorovém čísle *Čtenář*). Mnohé z nich už se těmito tématům věnují a další by chtěly začít nebo se nejprve dozvědět víc.

Ve spolupráci s českou kanceláří OSN jsme pro vás připravili **celoroční cyklus vzdělávání o udržitelnosti pro knihovny**. Společně s experty budeme otevírat naléhavá společenská témata, rozšiřovat obzory a přemýšlet, jaká je či může být role knihoven v udržitelném rozvoji, a to

v místě a kontextu, ve kterém působí. Budeme sdílet inspiraci a know-how, tipy na aktivity, kterými mohou knihovny tato témata přinášet svým uživatelům, a aktivity, jejichž prostřednictvím mohou oslovovat nové uživatele.

Celoroční cyklus vzdělávání o tématech udržitelnosti začíná **úvodním online seminářem, který proběhne 25. 1. 2021 od 10:00 hod.** Dozvíte se, co se chystá i jak se můžete zapojit. Úvodní seminář je zdarma; zaregistrujte se na udrzitelnaknihovna.cz a získáte podrobnější informace. Připojte se!

ELIŠKA BARTOŠOVÁ | elusnica@gmail.com

(za neformální pracovní skupinu Udržitelnost v knihovnách)

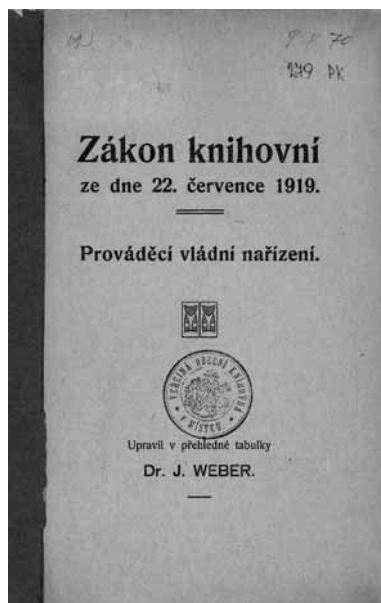
Vzdělávání knihovníků a učitelů – exkurz do historie

Vzhledem k obsáhlému tématu se budeme v tomto čísle věnovat pouze vzdělávání knihovníků od prvních knihovnických kurzů až po současnost. Příště se zaměříme na vzdělávání učitelů od vydání *Všeobecného školního řádu pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech císařských dědičných zemích* až po současnost.

Období první republiky

V roce 1907 se navrhovalo konání knihovnických kurzů, ale k realizaci prvního kurzu došlo až po založení samostatného československého státu. Pro další vývoj knihovnického vzdělání měl hlavní význam *zákon o veřejných knihovnách obecních č. 430/1919 Sb. z 22. 7. 1919*. Díky tomuto zákonu měla být v každé obci zřízena veřejná knihovna, což přispělo k prudkému rozvoji veřejných knihoven v Československu. První československý knihovnický zákon spolu s prováděcím vládním nařízením také určil další vývoj vzdělávání knihovníků veřejných knihoven. Vznikl třístupňový systém podle počtu obyvatel. Knihovníci působilí v obcích nad 10 000 obyvatel museli absolvovat Státní knihovnickou školu (SKŠ). V obcích od 2000 do 10 000 obyvatel absolvovali knihovníci státní knihovnické kurzy, v obcích do 2000 obyvatel krátkodobé knihovnické kurzy. Na jednoletou SKŠ v Praze, která vznikla v roce 1920, byli přijímáni studenti s ukončeným středoškolským vzděláním, ale i studenti bez maturity. Ti navíc museli při speciální zkoušce prokázat jisté znalosti, které byly potřebné pro knihovnickou praxi. Na škole přednášeli významní knihovníci odborníci a československé knihovnictví bylo na vysoké úrovni.

V roce 1921 byla v Ústí nad Labem zřízena jednoletá německá Státní knihovnická škola pro početnou německou menšinu. Osnovy byly podobné jako u české školy, jen absolventi byli připravováni výlučně pro práci ve veřejných knihovnách.

Obálka publikace s komentářem k prováděcímu nařízení k prvnímu knihovnickému zákonu z roku 1919

(https://www.unesco-czech.cz/900_576531_100-let-prvniho-zakona-o-verejnych-knihovnach/?photoID=59#page_start)

V Československu byla snaha vyčlenit ze SKŠ v Praze vzdělávání knihovníků pro knihovny vědecké a odborné a začlenit je do univerzitní výuky. V roce 1927 byly při Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (FF UK) založeny dvousemes-

trové až čtyřsemestrové knihovnické kurzy pro vzdělávání ve vědeckém a administrativním knihovnictví. K upevnění knihovnické profese v Československu přispěly státní knihovnické školy, knihovnické kurzy při FF UK a soustava kurzů mimoškolního vzdělávání. Knihovnictví se tak začalo transformovat v odborné povolání.

Období druhé světové války

Za druhé světové války ukončily svou činnost knihovnické kurzy při FF UK a na rok byla přerušena výuka na SKŠ v Praze. Po vzoru německých knihovnických škol byla změněna na dvouletou s nižším stupněm vzdělání pro knihovníky veřejných knihoven a vyšším stupněm pro knihovníky vědeckých knihoven. Vedení školy však bylo německé. V roce 1944 byla SKŠ uzavřena.

Po válce až do současnosti

V období let 1945–1948 se podařilo obnovit jak knihovnické kurzy při FF UK, tak SKŠ. Na knihovnickou činnost se začalo pohlížet jako na odbornou činnost, která vyžadovala speciální vzdělání. Cílem bylo vytvoření samostatného vysokoškolského vzdělávání knihovníků. Značnou roli v tom sehrál nově založený Svaz českých knihovníků.

Přes nepříznivé poměry byl na FF UK zřízen dvouletý lektorát knihovnictví. Od školního roku 1953–1954 se podařilo přeměnit lektorát na čtyřleté a později pětileté dvouoborové studium. SKŠ zanikla.

Zásadní bylo období let 1958–1967, kdy se do výuky zařadily nové předměty z oblasti dokumentace a vědeckých informací. Došlo k přejmenování na Katedru knihovnictví a vědeckých informací. Pro absolventy vysokoškolského studia bylo zavedeno postgraduální studium při zaměstnání. V letech 1967–1968 bylo absolventům umožněno podrobovat se rigorózním zkouškám, a to vzhledem k tomu, že posílila vědeckovýzkumná činnost katedry.

Vedle vysokoškolského knihovnického vzdělání bylo po druhé světové válce zavedeno i středoškolské vzdělání. V roce 1953 byly v Praze a v Brně otevřeny při pedagogických gymnáziích knihovnické větve. Později vznikly samostatné střední knihovnické školy. Absolventi zakončili studium maturitní zkouškou a získali tak úplnou středoškolskou kvalifikaci pro práci v knihovnách či v informačních institucích.

Rok 1968 poznamenala srpnová okupace. Povinné navštěvování přednášek s výukou marxismu-leninismu, zavedení povinného systému komunistické výchovy, zesílení vlivu centrálního řízení vysokých škol se stávalo příčinou celkového úpadku výuky.

V roce 1982 byla zřízena Katedra vědeckotechnických informací Fakulty řízení Vysoké školy ekonomické v Praze. Cílem bylo zahájit výchovu specialistů s širším ekonomickým vzděláním pro zpracování a použití odborných informací.

Po roce 1989 sílila snaha o změnu celkové koncepce, struktury a obsahové náplně knihovnicko-informačního vzdělávání. V září roku 1993 došlo k přeměně katedry na Ústav informačních studií a knihovnictví. Ve školním roce 1995–1996 byl zaveden nový typ vysokoškolského studia informačních specialistů pro absolventy bakalářského studia jiných vysokoškolských oborů. Současně bylo zachováno jednooborové pětileté studium se zaměřením informačním, knihovnickým a knihovědním.

Potřeba vysokoškolsky vzdělaných knihovníků pro Severní Moravu a Slezsko zapříčinila po roce 1989 zavedení tříletého bakalářského studia knihovnictví na Filozoficko-přírodovědné fakultě nově vzniklé Slezské univerzity v Opavě.

Na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně se na počátku 90. let uchytil obor Informační studia a knihovnictví, který se dal studovat pouze při zaměstnání a otevíral se každý druhý rok. Od roku 2002 tento obor zakotvil jako Kabinet knihovnictví Ústavu české literatury a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity s možností prezenčního i kombinovaného studia bakalářského a magisterského.

SKŠ v Praze prošla po roce 1989 podstatnými změnami. Již od 80. let se uvažovalo o nezbytnosti zavést nový typ pomaturitního studia. V roce 1992 byl otevřen první ročník Vyšší odborné školy informačních služeb.

V roce 2004 bylo možné studovat akreditovaný studijní obor Informační studia a knihovnictví na třech univerzitních pracovištích: v Ústavu informačních studií a knihovnictví na FF UK v Praze (bakalářský, magisterský a doktorský stupeň), v kabinetu knihovnictví Ústavu české literatury a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně (bakalářský a magisterský stupeň) a na Filozoficko-přírodovědecké fakultě

program VISK 2 (Veřejné informační služby knihoven) – Mimoškolní vzdělávání knihovníků.³ S podporou programu VISK 2 byla před lety vybudována vzdělávací centra v ústředních knihovnách krajů, která slouží ke školení knihovníků v dovednostech pro práci s informačními a komunikačními technologiemi, k rekvalifikačnímu studiu a celoživotnímu vzdělávání knihovníků.⁴

Zásadní pro systém celoživotního vzdělávání knihovníků je Národní soustava povolání (NSP) a Národní soustava kvalifikací (NSK). Knihovnické profese jsou zde zpracovávány od roku 2011. NSK je průběžně budovaný a státem podporovaný registr profesních kvalifikací, které jsou na pracovním trhu v České republice. Dává možnost lidem získat celostátně uznávané osvědčení o jejich profesní kvalifikaci bez nutnosti školní docházky. NSP je všem zpřístupněná databáze povolání, kterou spravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí. Knihovníci se tedy mohou vzdělávat na oborové škole, nebo absolvovat rekvalifikační kurzy či kurzy a zkoušky profesních kvalifikací daných NSK. Pro získání profesní kvalifikace i další odborné kvalifikace je možné absolvovat e-learningový kurz pro knihovníky.⁵

Kvalifikace a vzdělání se stávají základem osobnosti moderního knihovníka a informačního pracovníka. Jedině vzdělaný knihovník bude přínosem pro budoucnost profese a oboru.⁶

DANA SÚLOVCOVÁ

dana.sulovcova@rozmitalptr.cz

¹ CEJPEK, J. *Informace, komunikace a myšlení: úvod do informační vědy*. 2., přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2005, s. 204–213. ISBN 80-246-1037-X

² Vzdělávání pro knihovníky v ČR. *Informace pro knihovny* [online]. [cit. 2018-12-01]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/akce/vzdelavani-pro-knihovniky-v-cr>

³ HOUŠKOVÁ, Z. Vzdělávání knihovníků v ČR: stručné poznámky. *ITlib: informačné technológie a knižnice* [online]. Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií SR, 2010. [cit. 2018-12-01]. ISSN 1336-0779. Dostupné z: http://itlib.cvutisr.sk/archiv/2010/1/vzdelavani-knihovniku-v-ceske-republice-strucne-poznamky.html?page_id=994

⁴ VISK 2 Mimoškolní vzdělávání knihovníků. *Veřejné informační služby knihoven* [online]. [cit. 2018-12-01]. Dostupné z: <https://visk.nkp.cz/visk-2>

⁵ DILHOFOVÁ, A. Možnosti celoživotního vzdělávání knihovníků. *Duha* [online]. 2016, roč. 30, č. 1 [cit. 2018-12-01]. ISSN 1804-4255. Dostupné z: <https://duha.mzk.cz/clanky/moznosti-celozivotniho-vzdelavani-knihovniku>

⁶ PAPIK, R. Informační profesionálové a knihovníci budou ovlivněni ve vzdělávání nastupujícími tématy informační společnosti a informační ekonomiky. *Duha* [online]. 2015, roč. 29, č. 4 [cit. 2019-01-16]. ISSN 1804-4255. Dostupné z: <http://duha.mzk.cz/clanky/informacni-profesionalove-knihovnici-budou-ovlivneni-ve-vzdelavani-nastupujicimi-tematy-infor>

Základní dokumenty knihovny a jejich přístupnost pro lidi se specifickými potřebami

Každou knihovnu charakterizují její základní dokumenty: zřizovací listina, statut, organizační řád, knihovní řád... Tyto dokumenty bývají často doplněny dalšími, které každému zájemci o hlubší poznání organizace umožní udělat si podrobnější představu o tom, jaká je knihovna, kterou navštěvuje, kterým směrem se chce svou činností rozvíjet. Mezi tyto dokumenty patří každoročně vydávané výroční zprávy, záměry činnosti na příslušný rok a střednědobé plány (strategie rozvoje, koncepce rozvoje), návrhy rozpočtů.

Ve většině těchto dokumentů je možné zohlednit snahu o rovný přístup k osobám se specifickými potřebami. A to jak v oblasti formální přístupnosti dokumentů, tak v oblasti obsahové. Je dobré si připomenout, že tyto úpravy ocení řada skupin osob se specifickými potřebami. Od dětí a seniorů přes cizince až k lidem se sluchovým postižením a dalším skupinám.

Mezi dalšími základními dokumenty knihovny se často uvádějí ještě: etický kodex zaměstnanců (případně odkaz na *Kodex etiky českých knihovníků*), GDPR v knihovně (ochrana osobních údajů), akviziční politika knihovny, grafický manuál, loga ke stažení, certifikáty, které knihovna obdržela. Tyto dokumenty bývají většinou přístupné jako PDF soubory na webu knihovny v sekci „dokumenty“. I v tomto případě je nutné zohlednit celkovou přístupnost webových stránek knihovny. Aktuálně můžete využít k nastavení optimálních webových stránek příručku Evy Cerniňákové.² V příručce se dozvíte informace o tom, jak vytvořit přístupný web pro uživatele knihovny, včetně uživatelů se specifickými potřebami.

Formální přístupnost základních dokumentů knihovny

V případě formální přístupnosti je nutné zohlednit specifika cílových skupin. Za příklad si můžeme vzít nejdůležitější dokument, který knihovnu charakterizuje – knihovní řád. Velmi často to bývá textové rozsáhlé dokument, který může být pro zájemce o členství v knihovně vlivem odborné terminologie málo srozumitelný. Je proto vhodné, když knihovna převede základní informace z knihovního řádu do podoby krátkého resumé s grafickými prvky nebo do podoby komiksu.

Mezi základní informace, které návštěvníka a budoucího čtenáře knihovny nejvíce zajímají, patří informace:

- jak se stát čtenářem (roční poplatky, doklady);
- druhy výpůjček;
- nabídka služeb knihovny (jednotlivá oddělení);
- výpůjční lhůta dokumentů a možnost jejich prodloužení (upomínky, rezervace);
- přístup k internetu;
- způsoby komunikace s knihovnou (catalog, čtenářské konto, kontakty).

¹ <https://skipcr.cz/co-je-skip/kodex-etiky?fbclid=IwAR323mhTm5XgmXlnp70LW3Q4rSAQ7MbkL5677Nlp10rjappqoITGXta8q0>

² CERNIŇÁKOVÁ, Eva. *Přístupné webové stránky: příručka pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR – Knihovnický institut, září 2020 – (aktualizováno průběžně) [cit. 2020-10-05]. Dostupné z: <https://prirucky.ipk.nkp.cz/pristupnost/start>

Tyto informace musí být na první pohled zcela srozumitelné a jasné. Nesmí umožňovat různé interpretace sdělovaných informací. Doporučujeme text doplnit o jednoznačné obrázky a grafy. Věty musí být krátké a jasné, vyvarujte se cizím slovům, byť se jedná o ustálenou knihovnickou terminologii. Musíte vycházet z toho, komu je text určen a proč.

Knihovní řády ve zkratce – příklady

- Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně: <https://www.kfbz.cz/knihovni-rad-krajske-knihovny-frantiska-bartose-ve-zline>
- Knihovna Jiřího Mahena v Brně: https://www.kjm.cz/data/dokumenty/zakladniinfo_cropped.pdf
- Městská knihovna Třinec: <https://knihovnatrinec.cz/o-knihovne/knihovni-rad/>

Pro potřeby různých skupin lidí se specifickými potřebami (slabozrací, nevidomí, senioři a jiné skupiny) je vhodné mít knihovní řád přístupný nejen prostřednictvím webového rozhraní, ale i ve formátu pdf ke stažení či k zapůjčení na samostatném nosiči. Uživatelé určitě ocení i zvukovou podobu knihovního řádu. K tomu je možné využít některého mluvčího nebo víceúčelový textový editor DSpeech.³

Knihovní řád v audioformě – příklad

- Knihovna města Hradce Králové: <https://www.knihovnahk.cz/pro-verejnost/pujcovny/zvukova-knihovna/vypujcni-rad-zvukove-knihovny>

Audio návod na vypůjčku e-knih – příklad

- Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně: https://www.kfbz.cz/sites/default/files/souboryredakce/navod_eVypujcka_2eknihy.mp4

Pro uživatele se sluchovým postižením by měla knihovna připravit základní informace tlumočené do znakového jazyka. Je však potřeba

brát zřetel na fakt, že informace musí být dostatečně obecné nebo spolupráce s tlumočnickem dlouhodobá, aby bylo možné základní tlumočené informace upravovat. Ke spolupráci můžete vyzvat některou organizaci, která osoby se sluchovým postižením zastiťuje. Informace pro čtenáře se sluchovým postižením musí obsahovat základní informace o službách knihovny a o tom, jak se v ní zorientovat, na koho se obrátit s prosbou o radu, a další informace. Video ve znakovém jazyce musí být doplněno také titulky.

Informace, které se v knihovně nejčastěji mění (např. výše registračního poplatku, otevírací doba apod.) nemusí být součástí videa, byť patří mezi nejdůležitější. Je možné odkázat – např. na grafickou úpravu zjednodušeného knihovního řádu (viz výše), nebo doplnit video o text převedený do snadno srozumitelné formy (níže v textu).

Informace o knihovně tlumočené do českého znakového jazyka – příklady

- Knihovna Jiřího Mahena v Brně: <https://www.kjm.cz/video-znakovy-jazyk>
- Krajská vědecká knihovna v Liberci: <https://www.kvklk.cz/o-knihovne/video-pro-neslysici.html>
- Krajská knihovna Karlovy Vary: <https://www.knihovnakv.cz/informace-o-krajske-knihovne-v-ceskem-znakovem-jazyce-p290.htm>

Další významnou skupinou, pro kterou je důležité najít vhodný komunikační kanál, jsou lidé, pro které je náročné číst dlouhé texty a pro které není český jazyk mateřským jazykem. Mohou sem patřit např. osoby s mentálním postižením, které ocení základní informace ve snadno srozumitelné formě. Takto upravený text může sloužit ale i jiným skupinám uživatelů, například cizincům nebo některým seniorům. K úpravě textu je možné využít manuál *Informace pro všechny: evropská pravidla pro tvorbu snadno srozumitelných informací*.⁴ V těchto pravidlech se dozvíte

informace o podobě a formátu, výběru slov, tvorbě jednoduchých vět, obrázcích a další praktické rady, jak si text převést. I zde můžete kontaktovat některou organizaci, která zastřešuje dané skupiny obyvatel, jestli by vám s převodem textu nepomohla nebo vám text prakticky nezkontrolovala.

Ukázka z připravovaného knihovního řádu Městské knihovny ve Vsetíně

Registrace?

Když chcete do naší knihovny chodit častěji a využívat dalších služeb, které máme, musíte se zaregistrovat.

Až budete zaregistrovaní, můžete také:

- *Půjčovat si domů knihy a časopisy, CD, deskové hry, zvukové knihy, čtečky.*
- *Půjčit si e-knihy.*
- *Používat počítače s internetem, které jsou v knihovně.*

Chcete se zaregistrovat?

Veďte si peníze a občanský průkaz nebo pas. Přejďte do Centrální budovy, do 2. patra. Tam vás v centrální půjčovně zaregistrujeme.

Z výše citovaného je patrné, že pokud chceme knihovnu přiblížit co nejširšímu spektru uživatelů a čtenářů, je nutné, aby dostupné základní dokumenty knihovny (zejména knihovní řád) byly podány s důrazem na jejich praktické využití. Z hlediska přístupnosti knihovny osobám s tělesným postižením je nutné zohlednit zejména praktickou stránku, např. příjezd ke knihovně, pohyb v knihovně a možné bariéry.

Tyto informace nebývají součástí základních dokumentů knihovny, ale patří pro tuto cílovou skupinu mezi zásadní při otázce, zda se danou institucí rozhodnou navštívit, nebo nikoliv. I zde může pomoci návodné video, které v sobě shrne základní informace o knihovně a jejích službách s praktickou ukázkou pohybu po knihovně. Zajímavý pohled na základní informace o knihovně a přístupnosti pro osoby s tělesným postižením na svém videu nabízí Knihovna Jiřího Mahena v Brně (<https://www.kjm.cz/handicapovani>).

Obsahová přístupnost základních dokumentů knihovny

Po obsahové stránce je důležité začlenit problematiku osob se specifickými potřebami do všech

základních dokumentů knihovny. Je velmi žádoucí, když jsou v jejich strategických dokumentech vidět i cíle pro různé skupiny obyvatel. V tomto ohledu bych k základním dokumentům přidala např. i evakuační řády (požární směrnice) knihovny. Ty sice zpravidla nejsou zveřejňovány na webu knihovny a nebývají označovány ani jako její základní dokumenty, ale i v nich je více než nutné zohlednit problematiku lidí se specifickými potřebami (např. pomalejší přesun, neslyšitelnost požárního hlášení, neschopnost zorientovat se v evakuačním plánu budovy...). Nejde o to, zapracovat do materiálu všechny alternativy, ale je třeba proškolení zaměstnance knihovny, aby si dokázali poradit.

Podle metodiky Handicap Friendly se doporučuje zohlednit v základních dokumentech knihovny:

- zvýhodněnou cenu registračního poplatku do knihovny pro držitele ZTP, ZTP-P;
- jakékoli další možné výjimky/úpravy nabízených služeb (např. delší výpůjční doba, zpřístupnění prezenčního fondu...);
- informaci o event. doručování výpůjček domů;
- přístup ke zvukovým knihám Knihovny a tiskárny Karla Emanuela Macana také lidem s jiným než zrakovým postižením (za dodržení specifických podmínek)⁵;
- strategii na nákup speciálního fondu a vhodnou katalogizační strategii k jejich zpracování;
- strategii na nákup vybavení pro osoby se specifickými potřebami;
- strategii na nákup a zpřístupnění IT vybavení, digitalizační strategii.

Jakékoli změny, formální nebo obsahové, s sebou přináší i řadu otázek. Doporučujeme tyto úpravy a tvorby nových strategií knihovny neuspěchat a otevřít nejdříve diskuzi se zástupci daných cílových skupin, které chcete do strategie začlenit nebo získat pro členství v knihovně. Pomoci vám také mohou členové sekce Bezbariérové knihovny SKIP (https://www.skipcr.cz/odborne-organy/bezbarierove_knihovny).

HELENA HUBATKOVÁ SELUCKÁ

hubatkovaselucka@gmail.com

³ PAVLÍČEK, Radek. DSpeech – snadný převod textu na mluvené slovo v českém prostředí [online]. *Poslepu.cz* 2017-01-03 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: <https://poslepu.cz/dspeech-snadny-prevod-textu-na-mluvene-slovo-v-ceskem-prostredi/?fbclid=IwAR0zPJEihtxAeSskLIYJh9urlA1VuOrQfJzIDrQFOTQURdaA7JqCnW10LQ>.

⁴ *Informace pro všechny: evropská pravidla pro tvorbu snadno srozumitelných informací* [online]. Praha: [Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením, 2009] [cit. 2020-10-01]. 38 s. Dostupné z: http://www.spmpr.cz/wp-content/uploads/delightful-downloads/2015/06/Informace_pro_vsechny.pdf.

⁵ Více informací získáte na adrese: <https://www.ktn.cz/about>

Dostupnost služeb knihoven uživatelům se specifickými potřebami 2020

V období dubna a května 2020 proběhl mezi knihovnami v ČR průzkum, který se snažil zmapovat dostupnost služeb knihoven osobám se specifickými potřebami. Cílem bylo zjistit rozsah a úroveň služeb poskytovaných knihovnami těmto osobám v praxi s ohledem na knihovní zákon, který ukládá knihovnám zajištění rovného přístupu ke službám všem bez rozdílu. Průzkum navazuje na průzkumy, které se uskutečnily v roce 2007 a v roce 2014, a přináší tak nejen výsledky aktuálního šetření, ale umožňuje také srovnání s výsledky z předchozích průzkumů.

Zjišťovaná témata

Dotazník je velmi rozsáhlý a slouží jako velký zdroj informací o stavu knihoven z hlediska poskytování služeb osobám se specifickými potřebami a menšinám. Jako první byly zkoumány oblasti, které se dají souhrnně označit jako podmínky knihoven pro práci s osobami se specifickými potřebami. Tato část zahrnuje následující témata: doplňování knihovního fondu z hlediska skupin uživatelů se specifickými potřebami, prostory knihoven a jejich bezbariérovost, dokumenty knihoven, služba doručování výpůjček domů, akce knihoven pro osoby se specifickými potřebami, příp. pro majoritní společnost týkající se těchto témat, elektronické a dálkové služby knihoven, webové stránky knihoven a personál knihoven.

Poté se pozornost věnovala službám pro jednotlivé skupiny osob se specifickými potřebami (služby osobám s tělesným postižením, se zrakovým postižením, se sluchovým postižením, s mentálním postižením, služby pro příslušníky jazykových a kulturních menšin, pro ostatní skupiny osob se specifickými potřebami) a nakonec otázkám věnovaným Standardu Handicap Friendly.

Účast knihoven

Letošního průzkumu se zúčastnilo celkem 449 knihoven (pro srovnání: v roce 2007 se

Tabulka 1 Účast knihoven v průzkumu

Typ knihovny	Počet
knihovna pověřená výkonem regionálních funkcí	40
ostatní městské/obecní knihovny	362
krajská knihovna, MZK, NK ČR	15
vysokoškolská knihovna	13
knihovna muzea/galerie	9
specializovaná knihovna	7
školní knihovna	3
Celkem	449

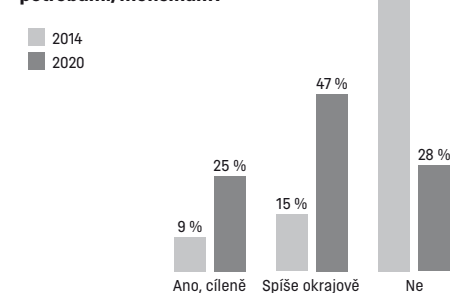
účastnilo 137 knihoven, v roce 2014 to bylo 625 knihoven). Dotazník vyplnily především veřejné knihovny – knihovny obcí, měst a krajů (93 %). Zbytek tvořily knihovny vysokoškolské, knihovny muzeí a galerií a některé další specializované knihovny.

Průzkum v roce 2020 neprobíhal za zcela standardních podmínek; byl spuštěn v době koronakrize, kdy byly knihovny zavřené.

Součástí dotazníku byla otázka, zda se knihovna účastnila předchozího průzkumu v roce 2014. Z výsledků vyplývá, že pouze 16 % knihoven účastnících se tohoto průzkumu se také účastnilo předchozího. Velká část knihoven (62 %) však tuto informaci neměla k dispozici. Je tak možné, že procento knihoven, které se zapojilo do předchozího průzkumu, je ve skutečnosti

vyšší. Pokud se knihovna účastnila obou průzkumů, následoval dotaz, jaké změny v této oblasti knihovna od roku 2014 stihla realizovat. Nejčastěji se knihovny zaměřily na svůj knihovní fond (doplňování audioknih, e-knih, knih v různých jazycích atd.), úpravy interiéru, vybudování bezbariérového přístupu apod.

Graf 1 Poskytuje knihovna služby osobám se specifickými potřebami/menšinám?

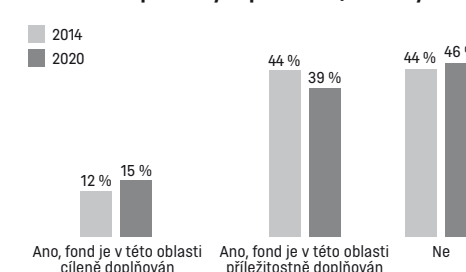

Ve srovnání s předchozím průzkumem v roce 2014 je vidět značný posun – pouze necelá třetina knihoven (28 %) uvádí, že neposkytují žádné služby osobám se specifickými potřebami, v roce 2014 to bylo 76 %.

Speciální fond knihoven

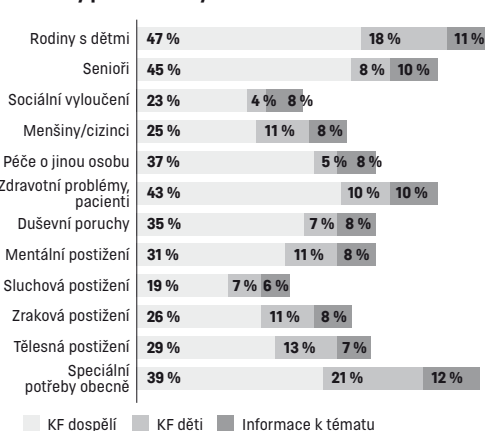
Fondy knihoven by měly být doplňovány o dokumenty, které mohou využívat také uživatelé s postižením, příslušníci menšin či osoby s jiným znevýhodněním. Problémem může být finanční náročnost při pořizování těchto dokumentů, na druhé straně knihovny uvádějí nižší zájem o některé typy těchto dokumentů. Obecně lze však říci, že rozmanitost knihovního fondu je pro knihovnu přínosem.

Graf 2 Doplňování KF o dokumenty zaměřené na problematiku osob se specifickými potřebami/menšiny

Pouze 15 % knihoven cíleně doplňuje svůj knihovní fond v oblasti problematiky osob se specifickými potřebami a menšin, 39 % jej doplňuje příležitostně. Nejčastěji se jedná o dokumenty se zaměřením na rodiny s dětmi, seniory, osoby se speciálními potřebami obecně a patientskou tematiku. Problematika jednotlivých postižení je zastoupena méně.

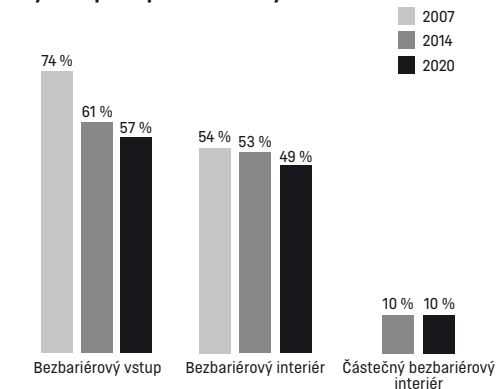
Graf 3 Okruhy problematiky ve fondu knihoven

Přístupnost knihovny a jejího fondu

Bezbariérovost knihovny je hlavním předpokladem pro to, aby do knihovny a k jejím službám měli přístup všichni bez rozdílu tak, jak to ukládá knihovní zákon. Podle výsledků průzkumu to však v českých knihovnách stále není běžný jev.

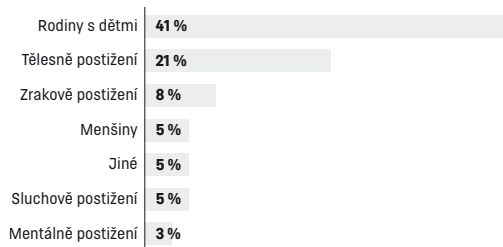
Graf 4 Fyzická přístupnost knihovny

Z hlediska fyzické přístupnosti prostor knihovny procento knihoven, které mají bezbariérový vstup nebo disponují bezbariérovým interiérem,

v průběhu let klesá. V roce 2020 to bylo 57 % knihoven (ve srovnání s 74 % v roce 2007) a 49 % knihoven, které mají bezbariérové interiéry (ve srovnání s 54 % knihoven v roce 2007). Příčinou tohoto trendu bude s největší pravděpodobností různá úroveň účasti knihoven v průzkumech v jednotlivých letech. Nejčastějším důvodem, proč v knihovně neexistuje bezbariérový přístup, jsou dispozice budovy knihovny, která změny neumožňuje (65 %), dále pak nedostatek financí či nezáměr zřizovatele o problematiku.

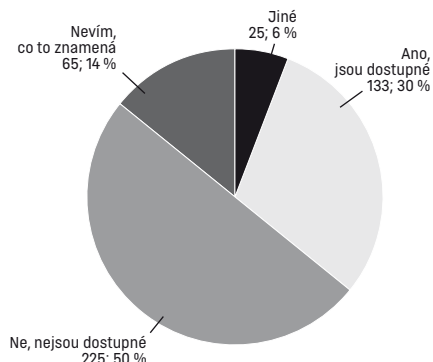
Graf 5
Přizpůsobení orientačního systému skupinám osob se specifickými potřebami

Orientační systém a jeho prvky bývají v knihovnách nejčastěji přizpůsobeny rodinám s dětmi, případně osobám s tělesným postižením. Ostatním skupinám se specifickými potřebami pak spíše výjimečně.

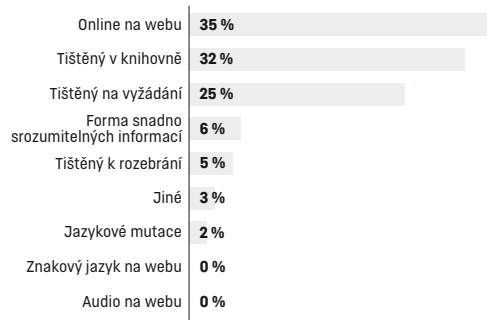
Další oblast zkoumala přístupnost a srozumitelnost materiálů knihovny osobám se specifickými potřebami – propagačních materiálů, dokumentů knihovny (knihovní řád), a také to, zda v knihovně existuje speciální informační bod, kde se poskytují informace a služby osobám se specifickými potřebami.

Graf 6
Přístupnost propagačních materiálů knihovny osobám se specifickými potřebami

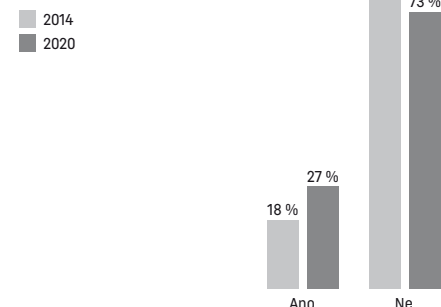
Jen zhruba třetina knihoven (30 %) se snaží vydávat své propagační materiály také ve formě, která je přístupná uživatelům s postižením nebo menšinám. Pokud je vydává, jsou tyto materiály nejčastěji zaměřeny na rodiny s dětmi (35 %), případně na osoby se zrakovým postižením (10 %).

Graf 7
Dostupnost upraveného knihovního řádu

Knihovní řád je nejdůležitějším dokumentem knihovny, který stanovuje podmínky pro využívání jejích služeb a poskytuje další důležité informace. Pokud knihovny mají jeho zjednodušenou formu v podobě výtahu, nejčastěji ho umístí na web knihovny (35 % knihoven), příp. je v tištěné formě vystavený v knihovně. Procento knihoven, které mají k dispozici jazykové mutace knihovního řádu, je zanedbatelné; v audio formě na webu ho nemá k dispozici žádná knihovna.

Graf 8
Existuje v knihovně speciální informační bod pro osoby se specifickými potřebami?

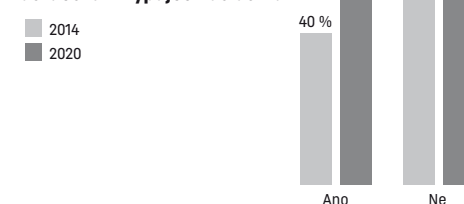

Informační bod pro osoby se speciálními potřebami existuje ve 27 % knihoven, oproti 18 % knihoven v roce 2014. Ve zhruba třetině knihoven (42), kde tento informační bod mají, je toto místo vybaveno speciální informační technikou.

Služba doručování výpůjček do domu

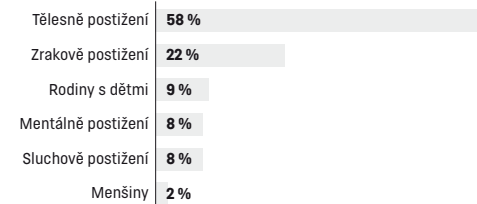
Tuto službu nejčastěji knihovny poskytují seniorům, příp. jiným znevýhodněným skupinám uživatelů za předem stanovených podmínek.

Graf 9
Poskytuje knihovna službu doručování výpůjček do domu?

Polovina knihoven v průzkumu (51 %) poskytuje službu doručování výpůjček uživatelům do domu. Také zde zaznamenáváme posun od roku 2014, kdy tuto službu poskytovalo méně knihoven, a to 40 %. Nejčastěji službu doručování výpůjček domů knihovny poskytují osobám s tělesným postižením a osobám se zrakovým postižením. Podle komentářů knihoven usuzujeme, že mezi tělesně postižené byli zahrnuti často senioři. Výpůjčky nejčastěji doručují knihovníci, v menší míře pak knihovny využívají dobrovolníky, příp. je zasílají poštou.

Graf 10
Kterým skupinám službu doručování domů poskytujete?

Podmínky poskytování této služby jsou různé, nejčastěji probíhá po telefonické domluvě nebo e-mailové korespondenci s uživatelem. V případě, že se tato služba v knihovně využívá hojněji, stanoví knihovna pravidelné rozvozy např. jednou měsíčně apod. Službu knihovny poskytují registrovaným čtenářům bezplatně.

VLADANA PILLEROVÁ
| Vladana.Pillerova@nkp.cz

Pozn.: Další část prezentace výsledků průzkumu bude zaměřena na personál knihoven a jejich znalosti a proškolení v problematice znevýhodněných skupin, na elektronické a dálkové služby knihoven, webové stránky knihoven a akce knihoven se zaměřením na osoby se specifickými potřebami.

Neušlo nám

Desátý Týden čtení dětem

Také jubilejní 10. ročník akce ovlivnila epidemiologická situace. Původní termín z června se musel posunout na říjen, zapojené školy, školky a družiny se přizpůsobily změněné situaci. Leccos se odehrálo jinak, některé programy se musely rušit, ale improvizace zvítězila! Nakonec se četlo, i když třeba jen online nebo s menším počtem dětí. Zapojilo se celkem cca 100 organizací napříč Českem. Slavnostní zahájení se po deseti letech vrátilo do místa vzniku akce *Celé Česko čte dětem* – do Českého Těšína. Premiérově zazněla i nová píseň *Budu jejich ochráncem*, která vznikla speciálně k tomuto projektu. Písničku plnou popletených pohádek napsal skladatel, textař a bavič Jiří Krhut. Nazpívala ji řada populárních zpěváků a souborů, mj. Petr Bende, Mirai Navrátil, KACZI, Richard Krajčo, karvinský dětský pěvecký sbor Permoník a další.

V různých místech ČR se do akce připojili rozličným způsobem: v Holešově četl dětem i starosta města, Praha 15 vydala k této příležitosti knihu *Toulání s dětmi Prahou 15*, v Berouně měli zase tematické dny čtení např. k Mezinárodnímu dni zvířat, v Hradci Králové v rámci podpory předčtenářské gramotnosti dětí připravili oslavu narozenin básníka Jiřího Žáčka apod.

Desátý Týden čtení dětem sice skončil (více informací naleznete na <https://celeceskocte-detem.cz/novinka-410>), ale *Celé Česko čte dětem* ve své práci pokračuje dál. Zapojit se můžete průběžně po celý rok. Pravidelné předčítání dětem má obrovský význam pro rozvoj jejich emocionálního zdraví. Stačí 20 minut denně!

Zaznamenal –JaC–

Knížky do dětských domovů

Projekt *Knížky do dětských domovů* vznikl jako reakce na přání dětí, které v těchto domovech žijí. Mnoho z nich si přeje objevovat taje ze světa literatury a poznat nové i staré literární postavy. Jak uvádí psycholožka a autorka dětských knížek Ivana Janišová: *Většinou jsou to ale děti, se kterými si nikdo nečetl první knížky, nepředal jim lásku k papírové knížce...* Vhled na tento projekt vám umožní ti nejpovolanější: jeho organizátorka, dále knihovnice pracující tam, kde proběhla jedna ze sbírek knih, a již citovaná psycholožka, která vám přiblíží význam knih a četby pro děti.

TEREZIE NERADILOVÁ, organizátorka

Foto: Miroslav Lédl

S dětmi z dětských domovů pracuji především v rámci výuky jazyků a doučování. Už jsem jich potkala mnoho, každé vyžadovalo jiný přístup. Ale ať už pracuji s jakýmkoli dítětem, vnímám, že má potenciál, který je potřeba rozvíjet. Mají různá přání – někdo chce konkrétní knížku ze známé série o mladém čaroději, další se zajímá o plazy a rád by se o nich více dozvěděl, jiný je ochotný okusit jakoukoliv knihu.

Darovaná knížka může výrazně pomoci. Ačkoliv se obdarovaný nemusí radit mezi horlivé čtenáře, může ho potěšit a povzbudit už jen vědomí, že mu někdo jiný dal možnost objevit svět literatury. Důležité také je, že takové objevování je bez nátlaku. Dítě si může a nemusí vybrat knihu, ale ví, že tu ta možnost je. A někdy jí třeba rádo využije. Další věcí, která dětem čtení ještě více zpřístupní a příjemní, je věnování od dárců knihy. Lidé píšou do knih různá věnování. Někdo popisuje, jak ho kniha ovlivnila, jiný přeje krásný zážitek z četby. Věnování může mít různé podoby, důležité však je, že zahřeje u srdce.

Projekt přišel na svět na jaře loňského roku a nejednomu človíčkovi už vykouzlil úsměv na tváři. Knihy darovali různí lidé – od pražské stu-

dentky, která věnovala užitečné studijní materiály, až po mnoho milých lidí z Uhlířských Janovic, kteří nosili knihy do místní knihovny. V MěK Uhlířské Janovice se nakonec sešlo čtrnáct beden plných knih, což předčilo naše očekávání. Byly tam knihy pro děti každého věku s krásnými věnováními a ve velmi dobrém stavu. Udělalo nám velkou radost, když jsme viděli, jak se lidé do projektu zapojují.

Knížky průběžně rozvážíme do dětských domovů po České republice. Vždy se setkáváme s milým uvítáním a nadšením dětí. Je vidět, že mají o čtení opravdový zájem, jen potřebují, aby je někdo trochu nasměroval a dal jim příležitost vzít knihu do ruky, což umožňuje právě náš projekt. Propojuje lidi, kteří chtějí udělat radost darováním knihy, s dětmi, které knížku rády přijmou – s vědomím, že na ně někdo myslí.

Velice děkuji všem, kdo se do projektu zapojili a zapojují. Svět literatury je krásný a obrovský a já budu ráda, když se v něm sejde co nejvíce lidí.

RENATA BARTÁKOVÁ, vedoucí Městské knihovny Uhlířské Janovice

Koncem loňského léta mě v knihovně navštívila jedna paní. A že prý má neteř, která společně se svými kolegy vymyslela sbírku knih pro děti z dětských domovů, a jestli by naše knihovna nemohla pomoci. A protože knihovna ráda pomá-

há, připojuje se k různým sbírkám, prodává žluté kytičky měsíčku lékařského na Český den proti rakovině, pořádá vánoční trhy s výrobky dětí ze zdejší základní školy, ráda jsem pomohla a připojila se k této sbírce.

Tou neteří, o které byla řeč, je psychoterapeutka Markéta Řeřichová. Ihned jsem ji kontaktovala. Vyměnily jsme si pár mailů a zjistila jsem, za jakých podmínek budu knihy nejen od našich čtenářů vybírat. Bylo to velice jednoduché: vytvořit plakátek, nechat akci vyhlásit našim městským rozhlasem, dát informaci do místních novin – a už se to pomalu začalo rozbíhat. V září jsem sbírku knih odstartovala.

Věděla jsem, že se najdou lidé, kteří knihy přinesou a rádi pomohou, ale že jich bude tolik, to mě vůbec nenapadlo. Lidé nosili knihy po krabicích, často i opakovaně. A nebyly to knihy nějak poničené a letité – často byly nové a všechny zachovalé. Připojila se spousta nadšenců s ochotou pomoci.

Mám i několik perliček. I malé děti chtěly společně s maminkami pomoci a přinesly svoje oblíbené knížky. Dokonce se s knihami zastavily i děti ze zdejší základní školy praktické. Přišly se svou paní učitelkou „družinářkou“; každý měl svoji knížku, do které napsal vzkaz: přání pro děti, které knihu dostanou a budou ji číst. Takto jsem od září do konce října, jak uvádí výše Terezie, nasbírala celkem 14 beden plných knih. Sbírám stále, jen se to v současné době trochu „zbrzdilo“ další nešťastnou koronavirovou vlnou. Přesto doufám, že společně nasbíráme ještě spoustu knih pro děti, které nemají takové štěstí, aby jim někdo knihu kupoval.

Jsem moc ráda za tuto sbírku i za to, že někdo něco tak moc pěkného vymyslel. Slibuji, že budeme sbírat i nadále.

IVANA JANIŠOVÁ, psycholožka a autorka dětských knížek

Ne každý se stane čtenářem, který sdílí příběhy a noří se do děje knížky. Jsme lidé různí, s různou dynamikou osobnosti, s různými prioritami. A do čtení musíme především vplout. Na první lodi taky nejsme nikdy sami, máme své průvodce, vzory, lodivody. Ať už to jsou rodiče, prarodiče nebo jiné blízké osoby, nebo pedagogové, málo které dítě si najde knížku samo. Dítě se naučí

Věnování v jedné z kolekce darovaných knih

Foto: Matěj Radostka

v knize a s ní prožívat dobrodružství a mj. v některých případech díky tomuto prožívání a ztotožnění se s hrdinou či antihrdinou knížky prochází tzv. korektivní zkušeností. A jsme u terapie – terapie příběhem, projekcí, tedy promítnutím svých trápení, zážitků, pohnutek a vztahů do postavy z knížky. Mnohdy se tam ani neodehrává vlastně ten příběh, který čteme my, je přizpůsoben vlastním emočním nábojem, zkušeností... Když píšu knížku pro děti, vybírám si taková témata, která pokládám za důležitá pro současný dětský svět. A ta jsou vlastně nadčasová: vztahy, sebezpřijetí, láska. V té poslední jde o lásku mezi vnučkou a babičkou, jakkoli je ten jejich svět zprvu zcela odlišný (*Popletený svět*, Fragment 2020).

Ukázat dítěti všechny ty možnosti, které knížka přináší, ať už jde o příběh, a nebo i o informace, které v určitém věku mohou být cestou sebezpoznání a nasměrování, k tomu nestačí jen být mu tzv. vzorem, tedy číst si před ním. Pak jeho plavba čtenářským světem začít nemusí. Nestačí jen ukázat mu knížku, v prvních tempech potřebuje proplout úskalím prožívání čteného textu s námi, prožít si to s námi, tedy se svým dospělým. Někdy si stěžujeme, že děti dnes nečtou, že dávají přednost rychlým akcím prostřednictvím technologií, ale většinou jsou to děti, se kterými si nikdo nečetl první knížky, nepředal jim lásku k papírové knížce, obsahující tajemství, obrázky, prožitky. Neumožnil jim mít ji pod polštářem a zakončit jí svůj dětský den.

Pozn.: Blíží informace o projektu a možnostech spolupráce získáte prostřednictvím Facebooku a na e-mailové adrese knihydd@gmail.com.

Trojboj v srdci Prahy

Už na podzim roku 2019 jsme věděli, že rok 2020 bude pro knihovnu velice náročný. Čekal nás totiž důležitý trojboj: přejmenování knihovny, její rekonstrukce a přechod na nový knihovní systém. Žena prý vydrží víc než člověk. A když je navíc vedoucí knihovny, musí zvládnout i trojboj... Stanovila jsem si jedinou podmínku – že všechno nebudeme dělat najednou. Jak myslíte, že to dopadlo?

Knihovna mezinárodních vztahů Otto Picka

Naše knihovna je úsek výzkumné instituce s názvem Ústav mezinárodních vztahů (ÚMV), který vznikl před více než šedesáti lety. Vždy byla jeho neoddelitelnou součástí. Od 70. let sídlí ÚMV v srdci Prahy v Nerudově ulici v domě U Kominička. V tomto období byla tato knihovna v Československu jednoznačně nejlépe vybavenou a zásobenou v oboru mezinárodních studií. Veřejnost sem však neměla přístup, dokonce samotným vědcům byly mnohé (zejména zahraniční) publikace dostupné až na základě zvláštních povolenacích řízení.

Na podzim 2019 Rada ÚMV schválila přejmenování knihovny po jeho bývalém řediteli Otto Pickovi. Otto Pick byl významný český politolog a diplomat, který koncem 90. let působil jako první náměstek ministra zahraničních věcí Jana Kavana, se zaměřením na začlenění České republiky do NATO. Narodil se do česko-židovské rodiny a díky transportu Nicholase Wintona se dostal do Velké Británie. Po válce se vrátil zpět do Prahy, kde začal pracovat na ministerstvu obrany. Po komunistickém převratu v roce 1948 se však rozhodl emigrovat zpět do Velké Británie. Působil pak několik let v Mnichově jako ředitel československého vysílání Svobodné Evropy. Do České republiky se vrátil až po sametové revoluci.

Samotné přejmenování knihovny je v zásadě otázkou vyplnění jednoho formuláře Ministerstva kultury. Kdo se však někdy stěhoval nebo ženil či vdával, ví, co může přijít poté. Naše knihovna má aktivní meziknihovní výměnu s více

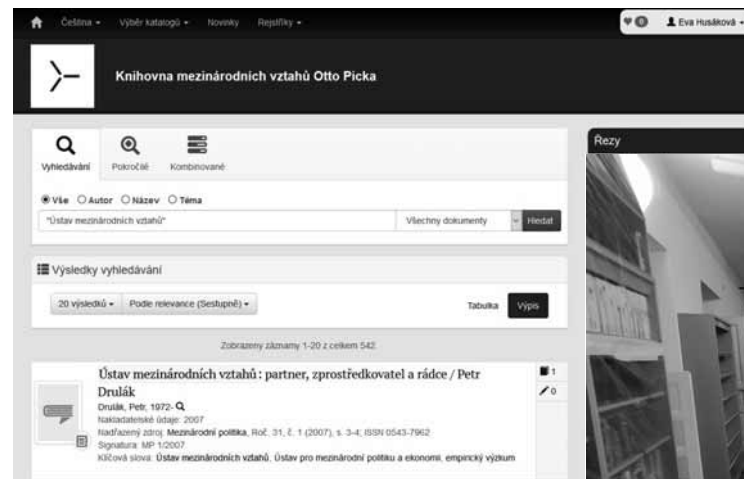
Otto Pick (1925–2016)

než stovkou institucí, a to jak českých, tak zahraničních. E-mailů a formulářů byla nakonec více než stovka. Do roku 2020 jsme vstoupili jako Knihovna mezinárodních vztahů Otto Picka.

Tritius

Druhou a zdaleka časově i finančně náročnější akcí byl přechod na nový knihovní systém. Od roku 1999 knihovna pracovala v knihovním systému Clavius. Byli jsme spokojeni a firma Lanis s námi – a především s naším tezaurem – měla velkou trpělivost. Pochtivě jsme nastudovali a prozkoušeli různé systémy. Nastupující systém Tritius byl tak automaticky jedním z našich hlavních kandidátů. Tímto děkujeme všem kolegům, kteří se nám osobně věnovali, a to zejména knihovně Ministerstva zahraničních věcí, knihovně Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze (obě Tritius), Městské knihovně Jablonec nad Nisou (Koha) a Parlamentní knihovně (ARL).

Jak jistě znají knihovničtí praktici, každý knihovní systém má svoje výhody a nevýhody

Knihovní systém Tritius realitou a dokončování rekonstrukce studovny

a jejich popisování by bylo na samostatný článek. Naším hlavním problémem byl čtyřúrovňový devítijazyčný *Evropský tezaurus mezinárodních vztahů a regionálních studií*, který v knihovně používáme. Za dvacet let používání systému Clavius jsme měli také mnoho speciálních polí a funkcí, které už nebyly většinou potřebné, protože nové knihovní systémy si už s nimi dokázaly poradit standardně. Po více než půlroce analýz jsme se rozhodli pro systém Tritius.

Vzhledem k tomu, že náš rozpočet nezáleží pouze na nás, nestihli jsme podat žádost o dotaci z programu VISK 3. V létě 2019 jsme se tedy pokusili žádat alespoň ve 2. kole. Bohužel, neúspěšně... Vyšlo to až v roce 2020.

Těm, které to eventuálně čeká, doporučuji všemi deseti příručku *Připravujeme změnu knihovního softwaru*¹, kterou perfektně připravily Eva Cerniňáková a Linda Jansová. Byla mi velkým pomocníkem nejen při výběru knihovního systému, ale i při samotné realizaci.

Z knihovny do dětské skupiny

Poslední akce, která byla pro mě psychicky nejnáročnější, bylo vytvoření dětské skupiny v rámci ÚMV. Návštěvnost se neustále snižuje, nebyl proto důvod dál držet velký prostor studovny.

Dohodli jsme se tedy s vedením ústavu, že uvolníme část studovny pro vybudování dětské skupiny. Na tomto místě bych vám mohla popisovat měsíce handrkování s úřady a týdny diskuzí s architekty, ale zmíním jen konec. Na začátku prázdnin 2020 bylo jasné, že se rekonstrukce uskuteční. Nevědělo se ovšem kdy a do toho jsme začali přecházet na Tritius.

Samotná rekonstrukce sice představovala z hlediska knihovny jen vybudování příčky mezi studovnou a nově vznikající místností pro dětskou skupinu, pro nás to ale znamenalo vystěhovat všechny knihy, rozpočítat, kolik budeme potřebovat v menší studovně regálů, a přebytečné nabídnout k dalšímu využití (zdravíme tímto Obecní knihovnu Valeč).

Když jsem se domlouvala se šéfredaktorem *Čtenáře* na tomto článku, posunula jsem ho nejprve až do říjnového čísla. Tušila jsem, že otevření dětské skupiny v srpnu je optimistický termín. Studovnu se podařilo v průběhu září otevřít v novém kabátě. Do prosince jsme vstupovali s novým knihovním systémem. Pouze dětská skupina, ač fyzicky vybudována, nám dál vážne v síti úředních postupů a razítek...

EVA HUSÁKOVÁ | husakova@iir.cz

Foto: archiv KVM Otto Picka

¹ CERNIŇÁKOVÁ, Eva a LINDA JANSOVÁ. *Připravujeme změnu knihovního softwaru: příručka pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR – Knihovnický institut, září 2019 – (aktualizováno průběžně) [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://prirucky.ipk.nkp.cz/aks/start>.

Po stopách maďarských oborových časopisů

Hlavním cílem mé studijní cesty do Budapešti byla návštěva redakcí oborových časopisů a edičních oddělení knihoven. Chtěla jsem zjistit, jak pracují, a třeba se něčemu novému přiučit a navázat nové kontakty.

Knihovna Akademie věd

Moje první cesta vedla do Ústřední knihovny a informačního centra Akademie věd (<https://konyvtar.mta.hu/index.php>). Akademie věd (AV) vydává časopis **Magyar Könyvszemle** (<http://ojs3.mtak.hu/index.php/mksz/>). Časopis *Magyar Könyvszemle* (Maďarská knižní revue) je recenzovaným časopisem. Byl založen v roce 1876, je jedním z nejstarších průběžně publikovaných maďarských časopisů a současně prvním časopisem na světě věnujícím se tematice historie knih. Časopis založila Maďarská akademie věd a je pod patronací Ústavu literárních studií Maďarské akademie věd a Národní Széchényiho knihovny. Jedná se o neprestížnější maďarský časopis pro knižní profese, středověká studia, výzkumy kulturních a literárních dějin aj. Publikují se zde vědecká témata spojená s maďarskou knihou. Články se zobrazují pomocí DOI.

Knihovnu AV založil hrabě József Teleki, který Akademii věd věnoval svoji knihovnu, čítající 30 000 svazků. Knihovna byla otevřena současně s AV v roce 1831. V roce 1865 byla přemístěna do nově postaveného paláce Akademie, který vznikl podle plánů Augusta Stülera. V roce 1867 ji zpřístupnili všem občanům země. Velkým mezníkem v historii knihovny byl rok 1949, kdy došlo k reorganizaci AV. Stala se nejdůležitějším vědeckým orgánem v zemi, a knihovna tudíž posílila svoji pozici. Znamenalo to i navýšení objemu jejího fondu. Situace přinesla problémy s jeho ukládáním, a tak bylo rozhodnuto knihovnu přestěhovat a přestavět jednorázový činžovní dům AV na ulici Jánose Aranyho. Speciální sbírky zů-

Vchod do Parlamentní knihovny v Budapešti

staly v ústředí AV. Nová knihovna byla veřejnosti zpřístupněna v roce 1988.

Národní knihovna

Dále jsem navštívila Knihovnický institut maďarské Národní Széchényiho knihovny (<http://www.oszk.hu/>). Funguje na podobném principu jako

Knihovnický institut NK ČR. Je vydavatelem dvou knihovnických časopisů.

Jeden, nerecenzovaný **Könyv, könyvtár, könyvtáros (3K)** (Kniha, knihovna, knihovník), vychází měsíčně, podobně jako *Čtenář*. Jedná se o celostátní knihovnický časopis, který se považuje za základní časopis maďarských knihovníků. Publikují se v něm středně velké studie, eseje, články, rozhovory, zprávy, recenze o nejnovějším vývoji a informuje o současnosti knihovnického dění v Maďarsku. Pro předplatitele je zpřístupněna i elektronická verze. V archivu lze časopis volně číst se zpožděním šesti měsíců. V době koronaviru byl zpřístupněn celý, nejen předplatitelům (<http://ki2.oszk.hu/3k/>).

Druhý časopis, **Könyvtári Figyelő** (Knihovnické kukátko /zpravodaj/; <http://ki2.oszk.hu/kf/afolyoiratrol/>), je recenzovaný, podobně jako naše *Knihovna: knihovnická revue*. Vychází čtyřikrát ročně a vydává se od roku 1955 s počátečním zaměřením na výzkum mezinárodní knihovnické literatury. Jeho hlavním cílem je informovat o významných počinech maďarského knihovnictví, vývoji, výzkumu v Knihovnickém institutu a v celé Národní knihovně. Dále poskytuje informace o zahraniční knihovnické literatuře, jejímž dokumentačním základem je sbírka zahraničních knih a časopisů v Knihovně knihovnických dějin a studií. Zveřejňuje studie o otázkách maďarského knihovnictví a knihovnické politiky, také o problémech v zahraničí, recenze knih, zprávy z článků v zahraničních časopisech. Je to odborný časopis celostátního významu. Jeho obsahem jsou teoretické studie o aktuálních problémech, eseje o tématech souvisejících s historií knihoven a knihovnictví, recenze literatury, zprávy z konferencí. Na jeho stránkách vycházejí také krátké abstrakty vybraných článků z knihovnických a informačně vědních časopisů v maďarském jazyce. Existuje v tištěné i elektronické podobě a obsahuje abstrakty hlavních článků v angličtině. Indexuje ho několik mezinárodních bibliografických databází.

Setkala jsem se s oběma jeho redaktory, kteří oba pracují na plný úvazek. Jsou podřízeni přímo řediteli institutu. Mluvili jsme o problematice měsíčníku, včetně témat pro publikování, o práci s autory, problematice tiskárny, účasti redaktora na odborných konferencích apod. S výkonnou redaktorkou *Könyvtári Figyelő* jsme hovořily o re-

Oddělení knihovnictví na Eötvös Loránd University

cenčním řízení (je odlišné od *Knihovny: knihovnické revue*), honorářích za příspěvky, jmenování členů redakční rady, redakční práci apod. V Národní Széchényiho knihovně sice probíhala rekonstrukce interiéru, ale i tak mne knihovnou provedli.

Maďarská národní knihovna byla založena v roce 1802 hrabětem Ferencem Széchényim. Svoji sbírku knih, které získal doma i v zahraničí, daroval vlasti. Tento čin vzbudil velký ohlas mezi lidmi a ti potom knihovně darovali velké množství knih, aby byl její fond co nejkompletnější. Knihovna byla v letech 1808–1949 součástí Národního muzea. Až v roce 1949 se pod názvem Národní Széchényiho knihovna osamostatnila. V roce 1985 ji přestěhovali do nového a současného sídla na Budínském hradě.

Knihovna má právo povinného výtisku, podobně jako u nás. Jejím hlavním úkolem je shromažďovat všechna hungarika, tj. díla publikovaná v maďarštině, všechna díla psaná maďarskými autory nebo ve spolupráci Maďarů (ne pouze v maďarštině a i mimo Maďarsko), všechna díla publikovaná v zahraničí v cizích jazycích s maďarskými aspekty.

Obálky časopisů Magyar Könyvszemle (vlevo), vydávaný Maďarskou akademií věd, a Könyv, könyvtár, könyvtáros, jehož vydavatelem je Národní Széchényiho knihovna

Foto: Knihovna knihovnické literatury MKČR

Asociace maďarských knihovníků

Setkala jsem se rovněž s ředitelkou ústavu knihovnictví Ágnes Hajdu Barátovou a rovněž prezidentkou Asociace maďarských knihovníků a ředitelkou oddělení knihovnictví na Eötvös Loránd University (<https://www.elte.hu/en/faculties/humanities>). Hovořily jsme o jejich spolkovém časopise **Könyvtárvilág** (Svět knihoven), jenž je periodikem podobného typu jako *Bulletin SKIP*. Probraly jsme učební osnovy, možnost recenzování případných příspěvků (musely by být v angličtině), účast v redakční radě apod. Jeho vydavatelem je Asociace maďarských knihovníků. **Könyvtárvilág** vychází online (<https://mke.info.hu/konyvtarvilag/>) a slouží k prezentaci práce Asociace, informování o aktuální situaci v oboru doma i v zahraničí, k oslovení potenciálních členů profesní organizace i jiných spolupracujících kulturních organizací. Vychází od roku 2013 šestkrát ročně.

K založení Asociace maďarských knihovníků došlo v roce 1935; v současnosti má asi 2200 členů a 29 sekcí. Mimo jiné se podílí na koncepci maďarského knihovnictví, vzdělávání knihovníků, knihovnické legislativě apod. Je členem IFLA a EBLIDA. Udržuje úzké vztahy s maďarskými knihovníky žijícími v sousedních zemích a s knihovnickými organizacemi evropských států. Uděluje několik vlastních ocenění.

Vysoká škola technická a ekonomická

V edičním oddělení této školy, která sídlí v Budapešti (<http://www.bme.hu/>), zastřešuje jedno ediční oddělení všechny časopisy, které vycházejí na této vysoké škole (kontakt Anikó Ézsiásová). V rámci jednotlivých fakult mají samostatné redakce, které redakčně zpracovávají svoje oborové časopisy. Tyto časopisy se potom zasílají do edičního oddělení celé vysoké školy, kde se finálně zpracovávají a vydávají.

Parlamentní knihovna

Parlamentní knihovna Országgyűlési könyvtár (<https://www.ogyk.hu/en>) se nachází v překrásné budově maďarského parlamentu. Je knihovnou legislativní, veřejnou a specializovanou v jednom. Disponuje největší sbírkou maďarských parlamentních dokumentů, dále sbírkou publikací o maďarské i světové historii, ekonomii, statistice, sociologii atd. Ve studovně se nachází celkem 45 000 dokumentů z dvanácti různých oborů. Dále zde nalezneme sbírku starých novin a časopisů. Organizuje programy pro univerzity i stáže pro mladé knihovníky, mj. nabízí službu Ptejte se knihovny, kopírování starých novin, digitální kolekce, elektronické zdroje aj.

RENÁTA SALÁTOVÁ | Renata.Salatova@nkp.cz

Foto: archiv R. Salátové

Poděkování redakce Matyáši Nádassymu za adekvátní překlady názvů maďarských oborových časopisů do češtiny

Recenze

Příručka CoderDojo pro knihovny

O klubech programování a kódování pro děti a mládež zvaných CoderDojo jsem již na stránkách *Čtenáře* několikrát informovala (např. 2019, č. 7/8, s. 270–271). Hnutí CoderDojo vzniklo v roce 2011 v Irsku a díky jednoduchému konceptu a atraktivnímu obsahu se k dnešnímu dni rozšířilo na všechny světové kontinenty – na konci roku 2018 existovalo již přes 2000 klubů v 110 zemích světa.

Malé opakování na začátku ale jistě nebude od věci. Kluby fungují na dobrovolné bázi. Vedou je tzv. šampioni, kteří zabezpečují organizaci, a mentoři, kteří mají technické schopnosti a učí děti programovat. Pro děti je vše zdarma. Kluby fungují většinou ve školách, knihovnách, ale i v soukromých společnostech, které klubům poskytují prostory bezplatně. Mohou využívat organizační či materiální podporu, kterou poskytuje třeba CoderDojo Česká republika prostřednictvím svého webu.¹

Kluby jsou určeny dětem a mládeži od 7 do 17 let. Kromě nových dovedností zároveň rozvíjejí logické myšlení, schopnost řešit problémy, komunikační a prezentační schopnosti a kreativitu. Speciální důraz se v klubech také klade na budování komunity, učení se navzájem, mentoring a samostatné učení s důrazem na otevřenost a pomáhání ostatním.

K organizačním a výukovým materiálům, které jsou k dispozici na českých stránkách CoderDojo, přibyl nedávno materiál určený přímo knihovnám, a to příručka **CoderDojo v knihovně**. Byla přeložena z anglického originálu, ale se snahou přizpůsobit ji českému prostředí.

Příručka je především praktická a snaží se postihnout všechny aspekty, na které knihovna narazí při snaze založit takový klub. Najdete zde informace o tom, co by měl umět šampion (organizátor), kde najít mentora (lektora) či jak zapojit

dobrovolníky. Důležitým prvkem při založení klubu je IT vybavení, které je možné získat prostřednictvím grantů (např. VISK 3), přiblíženy jsou i jiné možnosti pro získání takového vybavení.

V příručce najdete také několik případových studií, tedy příkladů z praxe, ve kterých nadšenci z knihoven popisují, jakým způsobem se jim klub podařilo založit a jakým překážkám při jeho zakládání čelili.

I když se podaří klub v knihovně založit, dalším úskalím může být jeho udržitelnost, protože dobrovolníci často pracují v knihovnách jen krátce. Příručka proto obsahuje rady, jak si poradit s tímto problémem, a také tipy, jak takový klub propagovat, aby se zapsal do povědomí veřejnosti. Můžete si ji stáhnout ze stránek Knihovnického institutu Národní knihovny ČR na adrese <https://ipk.nkp.cz/spolky-sdruzeni/coderdojo>.

Pokud byste i po přečtení příručky měli nejasnosti a dotazy ohledně organizace klubu CoderDojo v knihovně, zkuste oslovit koordinátory z české organizace CoderDojo (viz zmíněný web). Případně můžete oslovit kolegy knihovníky, kteří již klub v knihovně založili. Zatím fungují v těchto knihovnách: v Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem, Vědecké knihovně v Olomouci, Masarykově veřejné knihovně Vsetín a Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě.

VLADANA PILLEROVÁ

vladana.pillerova@nkp.cz

¹ Informace na stránkách: <https://coderdojocesko.cz/> a <https://www.facebook.com/CoderDojoCZ/>.

Rozjezd přibržděný covidem

Provoz Městské knihovny Sokolov v nových prostorách byl slavnostně zahájen 1. 9. 2020, tedy v ne zrovna ideálním čase těsně před nástupem druhé vlny epidemie koronaviru. Nyní knihovna sídlí na adrese Staré náměstí č. 135 a své služby poskytuje na 1500 m². Objekt vznikl spojením bývalých domů č. 134 a 135. Pojme její knihovní fond, který v současnosti čítá kolem 100 000 svazků. Knihovna je pověřená výkonem regionálních funkcí pro veřejné knihovny na území bývalého okresu Sokolov.

Zajímavě řešený zadní trakt budovy knihovny

Co bylo původně

Sídlem Městské knihovny Sokolov byl od roku 1960 sokolovský zámek, jehož polovinu (1000 m²) měla pronajatou od místního muzea. Prostředí zámku má pro knihovnu samozřejmě krásnou atmosféru, ale vzhledem k problematičnosti jakýchkoliv zásahů do historické budovy, nutnosti jejich konzultace s památkáři a také ke skuteč-

nosti, že knihovna nebyla majitelem objektu, byly jakékoliv případné větší úpravy téměř neuskutečnitelné. V roce 2003, po zániku okresů, se stalo zřizovatelem do té doby okresní knihovny město Sokolov. Brzy potom se již začalo mluvit o tom, že by bylo třeba pro knihovnu postavit novou budovu. Jednak proto, že již nevyhovovala požadavkům pro poskytování moderních služeb, ale jednak také proto, že by i muzeum potřebovalo více prostoru, neboť zámek je hlavní turistickou zajímavostí města.

Pro město byl zpracován projekt na stavbu zcela nové budovy knihovny na místě bývalé Okresní hygienické stanice. K realizaci tohoto projektu však nakonec nedošlo. Dalším místem, o kterém se uvažovalo v souvislosti s novou knihovnou, byla budova zrušené Základní školy v Sokolovské ulici. Ani tento záměr se nakonec neuskutečnil. V roce 2015 přišlo vedení města s myšlenkou rekonstruovat dva domy na Starém náměstí a vybudovat zde novou moderní knihovnu. Tím by se zároveň napomohlo větší návštěvnosti této lokality.

Postoj zřizovatele

Výběr lokality byl ovlivněn myšlenkou oživit oblast Starého náměstí, kde je vytvořena pěší zóna. Městská knihovna má roční návštěvnost kolem 50 000 lidí a předpokládalo se, že by tato skutečnost měla být přínosem i pro podnikatele v této části města. To velmi pomohlo prosazení záměru vybudování nové knihovny mezi představiteli města.

Ačkoliv se po nabytí domů č. 134 a 135 na Starém náměstí začala v roce 2015 plánovat rekonstrukce těchto objektů na knihovnu, k její realizaci došlo až v roce 2018. Stavba začala v březnu 2019, měla trvat 365 dnů a byla na ni plánována investice ve výši 30 milionů korun. V průběhu přípravy projektu i realizace stavby byla velmi dobrá spolupráce jak s paní architektkou Olgou Růžičkovou, tak s vedením města a odborem rozvoje města. Konzultovali jsme především dispoziční řešení knihovny a také jsme se zúčastňovali kontrolních dnů.

Nečekaným úskalím realizace byla březnová pandemie koronaviru. Stavba měla být sice dokončena již v polovině března, ale v jejím průběhu docházelo ke zpoždění a nakonec se protáhla až do vyhlášení nouzového stavu. Tím nabrala ještě další zpoždění a nakonec byla dokončena až v červnu. Během letních prázdnin se postupně vyráběl a zařizoval interiér a stěhoval se knihovní fond.

Prostorové dispozice

Budova je třípatrová. V přízemí je umístěna čítárna, studovna, zvuková knihovna a dva přednáškové sály (jeden s kapacitou 72 míst a druhý, určený pro menší akce, s kapacitou 25 míst). Pro veřejnost je zde také přístup k internetu. Oba sály se dají uzavřít, a tak oddělit od prostor knihovny a se sociálním zázemím a kuchyňskou linkou je i zájemcům pronajímat.

V prvním patře se nachází oddělení pro dospělé, kde jsou k dispozici knihy a audioknihy. K dispozici čtenářům je také celoprosklená čítárna a individuální studovna.

Druhé patro patří oddělení pro děti a mládež, které je rozdělené na dvě části: pro malé děti a pro teenagery. K dispozici jsou zde čtyři osobní počítače. Dále je tady také i menší sál na akce pro školy a školní družiny. Ve třetím patře je umístěna administrativní část knihovny – ředitelna, ekonomické oddělení, oddělení zpracování knihovních fondů a oddělení regionálních funkcí.

Zaměstnanci v nové budově získali mnohem lepší a modernější sociální i pracovní zázemí; na každém patře je k dispozici i kuchyňka s myčkou nádobí (kromě oddělení pro dospělé, kam se již dispozičně nevešla). Nejpodstatnější je však skutečnost, že je ve volném výběru umístěno celkově mnohem více knih. Prostorově si velmi

Oddělení pro dospělé

polepšilo především oddělení pro děti a žádné knihy nemusí být ve skladech.

Pohled uživatelu

Nová budova Městské knihovny Sokolov v době přípravy tohoto příspěvku zatím fungovala pouze měsíc a navíc začala naplno druhá vlna pandemie.

Jiné zákoutí z oddělení pro dospělé

Tematické kufříky ani stolní hry nechybí v oddělení pro děti a mládež

mie, takže prozatím nemůžeme objektivně posoudit návštěvnost. Ale z reakcí čtenářů, kteří k nám chodí, můžeme usoudit, že se jim nová knihovna líbí a že jsou v ní spokojeni.

Postřehy a pocity našich čtenářů jsme zaznamenali v malé anketě a o několik z nich se s vámi i podělím:

- pan Roman, návštěvník čítárny: *Čítárna je pěkná, ale v bývalé knihovně byla prostornější.*
- paní Květa, čtenářka oddělení pro dospělé: *Je moc fajn, že se sem dostanou i maminky s kočárky. To dříve nebylo možné, protože nebyl k dispozici výtah.*
- malý čtenář Pěta: *To je pěkná knihovna! Po příchodu do dětského oddělení: Mamí, tady je krásná kobereček.*

Detail ze zóny pro malé děti (foto vlevo) a z teen zóny (vpravo) v oddělení pro děti a mládež

Myslelo se i na návštěvníky knihovny, kteří si mohou odložit své věci ve skřínkách

A ještě z ohlasů rodičů malých čtenářů z dětského oddělení:

- paní Jitka: *Moc se nám to tu líbí. Je to takové prostorné.*
- pan Milan: *Hezké, ale moc členité.*
- paní Soňa: *Krásné prostory, moc se nám tu líbí.*

Dokonce jsme obdrželi i básničku:
*Jaro, léto, podzim i zima,
do nové knihovny v Sokolově se chodí prima.
Je prostorná, pěkně veliká,
spousty akcí se tam naskytá.
Knihovna je super místnost,
chodit do ní je jen radost.
Jsou tam hodné knihovnice,
usmívají se teď ještě více.*

DANIELA DROBEČKOVÁ
drobeckova@mksokolov.cz

Foto: Roman Giebisch

Ze světa

Zdroje jsou dostupné v *Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR*.

V roce 2008 vyhlásilo Kosovo jednostranně nezávislost na Srbsku, tento akt urychlil přechod Kosova ze zemědělského státu ke znalostní ekonomice a k její podpoře byla v roce 2001 v Prištině založena Univerzita pro obchod a technologie. Informační centrum univerzity chtělo vybudovat prostředí pro spolupráci při zjišťování, interpretaci, analýze, tvorbě a sdílení dat. To vedlo k zaměření na IFLA Global Vision, podporující danou oblast, vytvářející odolné systémy a řešení zajišťující přístup a zachování světového dokumentárního dědictví. Pro podporu systému byly využity příspěvky Informed Systems, distribuované týmem vědců mnoha zemí. Tento systém čerpá teoretické poznatky z teorie informovaného učení, která učení podporuje. Tím se zvyšuje informační gramotnost. V informačním centru byla vytvořena koncepce informační gramotnosti. Studenti jsou zvláště motivováni k navrhování systémů, které podporují informovanost a informační zkušenosti koncových uživatelů systémů. Sedm kategorií informovaného učení rámce Informed Systems mělo velký dopad na místní vysokoškolské prostředí a umožnilo značnou produkci znalostí. Informované učení přechází na další pokročilé kategorie konstrukce znalostí a transformace světového názoru, kolegiální sdílení a rozšíření znalostí a učení na pracovišti. K integraci dalších informačních zkušeností do místního vysokoškolského prostředí je nutný výzkum, aby se vytvořil skutečně silný aktivátor informační gramotnosti. (IFLA Journal – Volume 46, Number 2, June 2020, s. 151–162)

V dobách, kdy mnoho lidí kvůli covidové pandemii musí zůstat doma, jsou digitální kulturní a vzdělávací nabídky knihoven stále důležitější. Německé knihovny v posledních týdnech vyvinuly pro své uživatele řadu nových online formátů. Uživatelé mohou knihovníky kontaktovat e-mailem nebo telefonicky a objednat si dovoz knih až do domu. Městská knihovna v Düsseldorfu spustila službu Twittothek – na Twitteru mohou uživatelé používat hashtag #twittothek k zaslání otázek o knihách, článcích nebo jiných médiích. Knihovny dále nabízejí online služby zdarma i neregistrovaným uživatelům (např. stahování e-knih). Německá

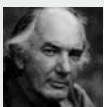
knihovnická asociace pomáhá knihovnám s problematikou karantény knih, bezkontaktním stykem s uživateli, doručováním knih vysokoškolským studentům a pedagogům, s autorským právem atd., poradenskou službou (<https://www.bibliotheksverband.de/dbv/themen/coronavirus.html>). Ke čtení online knih musí knihovnici získat autorská práva, při využívání obrázků na sociálních sítích knihoven musí komunikovat s vydavateli i autory. Pro nahrávání online aktivit na platformy jako YouTube pak musí získat práva na sublicencování s pojmennými příslušné platformy a odkazem na její licenční podmínky. Velké covidové téma jsou výpůjčky elektronických knih. Do popředí vystupují finanční i autor-skoprávní omezení knihoven v této oblasti. (BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 72, Nr. 5, 2020, s. 242–243)

Výsledky průzkumu PISA na konci roku 2019 opět potvrdily, že slovenští středoškoláci ve čtení s porozuměním výrazně zaostávají za vrstevníky z nejvyspělejších zemí světa (41. místo). I dospělí čtou stále méně, knihovny navštěvují zřídka. Aspoň jednu knihu ročně přečetlo 68 % lidí (průzkum 2013), v porovnání s rokem 2007 je to o 12 % méně. Veřejnou knihovnu navštívilo aspoň jednou ročně jen 26 % respondentů (o 16 % méně než v roce 2007). V Evropě navštěvuje knihovnu jednou ročně 31 % obyvatel. Čtenářskou gramotnost ovlivňují faktory: zručnost, dostupnost, alternativy a kultura. Slovenský školní systém je zaměřený na výuku a trénink zručnosti číst. Výzkumy však potvrdily, že stejně důležité jsou motivace a potěšení ze čtení. Často vidíme, že dítě miluje čtení, ale má jen nízkou motivaci číst konkrétní titul (fenomén povinné četby), nebo naopak čte nerado, ale má motivaci zalíbit se učitelé. Motivaci dlouhodobě podpoří jen opakovaná pozitivní zkušenost se čtením a zážitek potěšení ze čtení. Důležité je motivovat čtenáře začátečníky. Když žáci čtou text spolu ve škole a ještě čtyřikrát za domácí úkol, čtení se mění na dril, chybí potěšení z příběhu. Ve vyspělejších školních systémech se pozornost věnuje také motivaci a potěšení ze čtení (dialogické čtení, poutavé příběhy, diskuse se spolužáky apod.). (Knižnica – ročník 21, číslo 3, 2020, s. 7–10)

Před 50 lety, **5. 2. 1971**, se narodila německy píšící spisovatelka maďarského původu **Terézia Mora**, též překladatelka z maďarštiny do němčiny (např. díla Pétera Esterházyho), nositelka Německé knižní ceny za román *Das Ungeheuer* (2013); česky vyšel její úspěšný první román *Den co den*.

Před 140 lety, **9. 2. 1881**, zemřel ruský spisovatel **Fjodor Michajlovič Dostojevskij** (* 1821), vrcholný představitel ruského realismu a psychologické prózy, jeden z největších světových spisovatelů. Spolu se členy skupiny utopického socialisty Petrašovského, která vystupovala proti carovi, byl roku 1849 odsouzen k trestu smrti; rozsudek byl těsně před popravou změněn na čtyři roky v káznici a poté na nucené práce na Sibiři, kde Dostojevskij strávil 10 let. Vedle mnoha povídek a novel a raných románů (*Chudí lidé, Uražení a ponížení, Bílé noci, Dvojník, Strýčkův sen, Zápisky z podzemí, Nětočka Nězvanovová, Hráč, Věčný manžel, Bytná aj.*) patří k jeho nejvýznamnějším dílům romány, které jsou součástí kánonu světové literatury: *Zápisky z mrtvého domu, Zločin a trest, Idiot, Běsi, Výrostek a Bratři Karamazovi*.

Před 90 lety, **9. 2. 1931**, se narodil rakouský spisovatel a dramatik **Thomas Bernhard** († 12. 2. 1989), kontroverzní autor známý svou kritikou rakouské společnosti i její nacistické minulosti; jeho dílo je celé dostupné v češtině, z románů a novel patří k nejdůležitějším *Starí mistři, Mýcení, Vyhazení, Korektura, Ztroskotanec, Beton, Wittgensteinův synovec, Mráz, Rozrušení či Vápenka* a autobiografická pentalogie *Obrys jednoho života*, z dramát pak *Před penzí, Ritter, Dene, Voss, Divadelník, Světanápravce, Minetti, U cíle, Náměstí Hrdinů* či *Alžběta II*.

Před 60 lety, **10. 2. 1961**, zemřel **Jakub Deml** (* 1878), český kněz, básník a spisovatel, autor básní a próz *Hrad smrti, Moji přátelé, Tanec smrti, Miriam, Šlépěje, Zapomenuté světlo* aj.

Před 330 lety, **13. 2. 1691**, se narodil **Antonín Koniáš** († 1760), český kazatel, misionář, cenzor a náboženský spisovatel, člen jezuitského řádu, známý především zabavováním a pálením protestantských a jinak nekatolických „bludných“ knih; toho se týká i jeho nejznámější dílo, *Klíč*

kacířské bludy k rozeznávání otevírající, k vykořevení zamykající, tedy seznam závadné literatury. Před 190 lety, **16. 2. 1831**, se narodil ruský spisovatel a dramatik **Nikolaj Semjonovič Leskov** († 1895), jehož nejslavnějším dílem je novela *Lady Macbeth Mcenského újezdu*, která se stala podkladem pro libreto stejnojmenné opery Dmitrije Šostakoviče.

Před 90 lety, **18. 2. 1931**, se narodila afroamerická spisovatelka **Toni Morrisonová** († 2019), nositelka Nobelovy ceny za literaturu (1993); česky vyšly její romány *Nejmodřejší oči, Šalomounova píseň, Milovaná* (Pulitzerova cena 1988), *Jazz, Ráj, Láska, Milosrdenství a Domov*.

Před 70 lety, **19. 2. 1951**, zemřel francouzský prozaik a dramatik **André Gide** (* 1869), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1947), autor románů *Imoralista, Vatikánské kobky, Pastorální symfonie* či *Penězokazi*.

Před 50 lety, **20. 2. 1971**, zemřel český spisovatel, filmový scenárista a publicista **Jan Procházka** (* 4. 2. 1929), autor fejetonů (knižně v souboru *Politika pro každého*), novel a próz *Zelené obzory, Ať žije republika, Kočár do Vídně, Svátá noc, Závěj, Přestřelka, Tři panny a Magdaléna* aj.; nejznámější jsou však jeho scénáře k filmům režiséra Karla Kachyni: *Trápení, Závrať, Ať žije republika, Kočár do Vídně, Noc nevěsty a Ucho*.

Před 100 lety, **24. 2. 1921**, se narodil **Ludvík Aškenazy** († 1986), český spisovatel, reportér a rozhlasový pracovník, který polovinu svého života prožil v emigraci. Z prozaického díla: *Německé jaro, Z modrého zápisníku, Indiánské léto, Dětské etudy, Ukradený měsíc, Červená hvězda, Psí život, Vajíčko, Praštěné pohádky, Cestopis s jezvičkou* aj. Byl též autorem mnoha rozhlasových her a filmovým scenáristou. Jeho synem je filmář a spisovatel Jindřich Mann.

Před 150 lety, **25. 2. 1871**, se narodila **Lesja Ukrajinka** († 1913; vl. jm. Larysa Petrivna Kosač-Kvitka), spisovatelka, básnička, dramatička, literární kritička, překladatelka, nejznámější ukrajinská autorka, jeden ze symbolů ukrajinské kultury; v češtině vyšel výběr z jejího díla pod názvem *Světla před úsvitem* a drama *Kamenný vládce*.

Portréty archiv autora

Rozjezd přibržděný covidem s. 36–38

↑ **Hlavní vchod do budovy knihovny ze Starého náměstí**

Foto: Michael Rund; ostatní: Roman Giebisch

← **Teens zóna v oddělení pro děti a mládež**

Vstupní hala →

↓ **Čítárna v oddělení pro dospělé**

↑ **Oddělení pro děti a mládež – sekce pro malé děti**

↓ **Výpůjční pult v oddělení pro děti a mládež**

© toyBox

Březen měsíc
čtenářů

BŘEZEN
MĚSÍC ČTENÁŘŮ
3

skip